

Deniz'ler çoğaldı okyananus oldu

Kısa yaşamına çok şey sığdırdı. İnandığı dava uğruna henüz 25 yaşında iken idam edildi. Kamuoyu onu yaşarken efsane haline getirdi. Öldüğüne uzun süre kimse inanmadı...

Kamuoyu onu ilk kez, Çorumlu 54 belediye işçisinin yalınayak yürüyerek Çorum'dan İstanbul'a gelişlerinin ardından 31 Ağustos 1966 Çarşamba günü, Türk-İş yöneticilerini kınamak amacıyla Taksim Meydanı'nda yapılan eylemde tanıdı. 19 yaşında, TİP Üsküdar İlçe Sekreteri olarak katıldığı eylemde gözaltına alınmıştı. Bundan sonra idam edildiği 6 Mayıs 1972 Cumartesi gününe kadar, sayısız kez gözaltına alınıp tutuklandı. O, 25 yıllık yaşamını gözaltı, tutuklama va kaçak olduğu anlar da dahil, haksız gördüğü her olaya karşı mücadele etmekle geçirmişti. Yaptığı eylemler sonunda isimyle konuk olmadığı ev kalmamıştı. Herkes onu çok sevdi. Aileler doğan çocuklarına onun ismini verdiler.

Yaşadığı dönemde, bir bakıyorsunuz üniversite reformu için işgal başlatmış, bir bakıyorsunuz siyasi iktidarı Atatürk'e şikâyet etmek amacıyla Samsun-Ankara yürüyüşünde, bir bakıyorsunuz sosyalizmin sorunlarını bir panelde tartışıyor, bir bakıyorsunuz ABD Büyükelçisi Kommer'i knama eyleminde gözaltına alınmış, bir bakıyorsunuz Beyazıt Meydanı'nda polisle çatışıyor, bir bakıyorsunuz Filistin'e gerilla eğitimi yapmaya gitmiş, bir bakıyorsunuz Ho Chi Minh'i anma toplantısında konuşmacı, bir bakıyorsunuz dürbünü tüfek nedeni ile tutuklanmış, bir bakıyorsunuz ABD Büyükelçiliği önünde nöbet tutan iki polise ateş açarak yaralamış, bir bakıyorsunuz banka soygunu eylemine katılmış, bir bakıyorsunuz 4 ABD'li askeri, arkadaşlarıyla kaçırmış ve 400 bin dolar

istemiş, bir bakıyorsunuz Şarkışla'da silahlı çatışma sonunda yakalanmış, bir bakıyorsunuz tutuklu iken 1961 Anayasası'nın değiştirilmesini kınamak amacıyla açlık grevine gitmiş. Her olayda ismi geçiyor. Tanısın tamamasın herkes onun hakkında bir şeyler anlatıyor. Bu nedenle kamuoyu onu yaşarken bir efsane haline getirmiş, idam edildiğinde öldüğüne uzun süre inanmamıştır. Bugün, Deniz Gezmis posterleri, gösterilerin vazgeçilmez görüntülerinden biridir. Gençler, onun fotoğrafının basıldığı tişörtleri giyiyor. Deniz'ler çoğaldılar okyananus oldular. Yazı dizisinde, kısa yaşamına çok şey sığdıran ve inandığı siyasi dava amacıyla idam edilen Deniz Gezmis'in yaşamı, elde edilebilen bilgi, belge ve anılara dayanılarak aktarılmaya çalışılmıştır.

DENİZ / Bir isyancının izleri

Turhan FEYİZOĞLU

Mare Nostrum

En uzun koşuya elbet Türkiye'de de devrim O, onun en güzel yüz metresini koştu En sekmez lüverin namlusundan fırlayarak En hızlıydı hepimizin, En önce göğüsledi ipi... Acıyorsam sana anam avradım olsun, Aşk olsun sana çocuk, Aşk olsun!

Can Yücel

A yaş, eski İstanbul-Ankara bir numaralı devlet karayolu üzerinde, Ankara'ya bağlı ve 55 kilometre uzaklıkta küçük, şirin bir kasabadır. Ayaş Çayı'nın ikiye bölüdüğü, ıhca sularıyla ünlü, orta kısmı tepelerle kaplı, çayın geçtiği vadide bağların ve meyve bahçelerinin uzandığı bu şirin kasabada tek katlı evlerin birisinde soğuk bir kış günü, bir anne ikinci erkek çocuğunu dünyaya getirir. Baba Cemil Gezmis, o günü yıllar sonra şöyle anlatmıştır:

"Karlı bir şubat sabahı Ayaş'ta dünyaya gözlerini açtığın zaman ilk işin ağlamak olmuştur."

Gezmis ailesi, 28 Şubat 1947 Cuma günü doğan çocuklarına Deniz ismini koyar.

GEZMİŞ AİLESİ

23 Haziran 2002'de İstanbul'da yaşamını yitiren Cemil Gezmis, ailesi hakkında şu bilgileri vermiştir:

"Anne tarafından dedem, Balkan Savaşı'na askeri lise öğrencisi olarak katılmış, Kurtuluş Savaşı'nda yaralanmış ve İstiklal Madalyası almış şerefli bir subaydır. Baba tarafından dedem...Sarıkaş Muharebesi'nde Moskof ordularına karşı savaşırken esir düşmüş ve üç yıl Sibirya ormanlarında işkence çekmiştir. Sen bilir misin, Gezmisşoğulları Birinci Dünya Savaşı'nda onaltı şehit vermiş bir ailedir. Babanın üç dayısı Erzurum'un geri alınmasında Ermeniler tarafından şehit edilmiştir..."

Deniz'in Erzurum'un Öznü ve Ovacak bucaklarında oturan akrabalarından, Deniz Gezmis'in dedesinin kardeşi olduğunu söyleyen Ali Rıza Gezmis, Gezmisşoğulları konusunda şu bilgileri vermiştir: "Gezmis'turvanı amında öz dede-babam olan, muharebe zamanında fedakârlık ve gaziliğiyle, evinde mert ve hanedanlığı ile tanınan Mustafa Ağa'nın lakabı idi."

Öğretmen olan Cemil Gezmis, Deniz 6 aylıkken Ayaş'tan Sivas'a nakledilmiş. Deniz, ilkokulu Sivas'ın Yıldızeli kazasındaki okullardan birinde okudu. İlkokulu, Sivas Selçuk İlkokulu'nda, ortaokulu Sivas Atatürk Ortaokulu'nda okudu ve bitirdi.

Memur oldukları için bir süre Anadolu'nun değişik il ve ilçelerinde görev yapan Cemil Gezmis ile hanımı Mukaddes Gezmis, daha sonra, yeni görev yeri olarak İstanbul'a atandı.

Deniz, bu konuda şunları anlatmıştır: "1962 senesinde babam İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ne nakledilince hep beraber İstanbul'a geldik, Harem İskelesi Selimiye'de bir eve yerleştik."

HAYDARPAŞA'DAN BİLİR KOLEJİ'NE

İyi bir öğrenim görmesi için evlerine yakın olan Haydarpaşa Lisesi'ne kaydını yaptıran Deniz, lise eğitimi hakkında şunları anlatmıştır:

"Lise tahsilime İstanbul Haydarpaşa Lisesi'nde başladım. Ve ayrıldım. Sebep olarak belki beni sıkıyordu, daha doğrusu Haydarpaşa Lisesi'nde okumak istemedim. Aksaray Bilir Koleji'ne lise ikiden başladım. 1966 senesinde Bilir Koleji'ni bitirdim. Bu Bilir Koleji özel ve paralıdır. Üç taksitte alınan tahminen 1500 lira paranın babam tarafından ödendiğini biliyorum. Hem keyfisi, hem nehari vardır. Ben gündüz devam ederdim. Gece devamlı evimde yatardım. Bilir Koleji'nin fen bölümünden mezunum. Bilir Koleji'nde kayıbm olmuştum. Daha önce Haydarpaşa Lisesi'nde iken bir sene kayıbm vardı. Okul hayatımda disiplin kurullarına verildiğim olayları pek mühimsemediğim için hatırlıyorum. Bunlardan İstanbul Bilir Koleji'nde iken ders boykotu yapmaktan bir hafta tart cezası aldım. Haydarpaşa Lisesi'nde iken bir sene kayıbm vardı."

EĞİTİME BİR YIL ARA

Deniz'in hangi nedenlerle Haydarpaşa Lisesi'nden ayrıldığı konusunda yeterli bilgi şimdilik yoktur. Fakat esas ayrılmaya nedeni fizik dersinden aldığı nottur. Deniz, 1963-64 öğretim dönemi sonunda fizik dersinden 0.5 not alarak, okulun sınav yönetmeliğine göre, "Fen kolunda, fen derslerinden bitinleme sonunda tek derse indirilse dahi sıfıfta kalır" gerekçesi ile bir sene öğrenimine ara vermek zorunda kalır. 1964 yaz döneminden, 1965 Eylül ayına kadar eğitimine bir yıl ara veren Deniz, lise son sınıfı 1965-1966 öğretim döne-

6 Mayıs
Hıdırellez
Çokum ekmeği çağır karlarımda
Ve Anadolunun köylerinde
Ölümsüzlük ve ödül günü
Fakir fakaraya.
Hızır İlyas
Ve Cebraili gördük
Ankara Mahpushanesinin avlusunda
Boyunlarında idam fermanı
Ak giysiler içinde,
Ve cellat ipin çekecek!

Gökten bir tutam çiçek indi
Alnına perçem gibi
Bir kuş kondu toprağa
Bir hışım
ve bir güreleme
Gök yarıldı
yedi kat
Ve kızıla kesti ufuk
Yedinci katta
ak kanatlı meleklerin
ak ışıklarında
Kızıl şafak söktü
Yeni bir günü getirecek.

Deniz, Yusuf, Hüseyin
Kızıl bir hale gibi balkayıp
Uçmaya vardı,
Bir katre abı hayat
Bir koca umman gibi açıldı
evrene
Ve ölümsüzleştiler
Milyonlarca insanın kalbinde
Ve bire bin verdi
Namlunun şavkında tohum
Ve celladın ipinde!

Osman Y. Çobanoğlu
"Partizanın Türküsü"nden
1978

● Deniz Gezmis'in ailesi köken itibarıyla CHP'lidir. Babası Cemil Gezmis, Midyat ilçesinde CHP başkanlığı yaptığını ve 28 dernek kurduğunu açıklamıştır. Deniz'le ilkokul ve ortaokul arkadaşı olan Aydın Çubukçu konuyla ilgili şunları anlatır: "İlkokul mezuniyetimizde çekilmiş bir fotoğrafımız var. Deniz'le ben yan yana, önde çömelmışiz. Deniz eliyle altı ok işareti yapıyor. İlkokul beşinci sınıftaki bir çocuğun mezuniyet fotoğrafında 'altı ok' işareti yapması, oluşmaya başlayan siyasi bir kimliğin belirtisi."

minde Fatih-Aksaray'da bulunan Özel Bilir Koleji'nde tamamlar. Deniz'in siyasi eylemlerle ilişkisi, duygusal da olsa ilk gençlik dönemine rastlar. Aile köken itibarıyla CHP'lidir. Babası Cemil Gezmis, bu konuda, "Midyat ilçesinde CHP başkanlığı yaptığını, 28 dernek kurduğunu ve hepsinde seçimle işbaşına geldiğini" açıklamıştır.

'YEDİBELA ÇETESİ'

Deniz'le ilkokul ve ortaokuldan arkadaş olan Aydın Çubukçu, bu konuda şunları anlatmıştır:

"Deniz, çok yakın arkadaşım. İlkokul birinci sınıftan liseye kadar çocukluk dönemimiz beraber geçti. Ondan sonra, tekrar üniversitede, 68 işgallerinde karşılaştık. Daha dokuz-on yaşımızdaydık. Bir 'Yedibela Çetesi' kurmuştuk. Yedi kişi değildik ama adımız nedense 'Yedibela' idi. Biz o 'Yedibela Çetesi'nin üyeleriydik. Deniz de tartışılmaz şefimizdi. Yedibela Çetesi'nin aslında pek bir şey yaptığı yoktu ama grup olarak hareket etmek, ne bileyim bir yerde top oynanıyor-sa takımı belirlemek, başka mahallenin çocuklarını dövmek gibi şeyler oluyordu. Demokrat Partili ailelerin çocuklarıyla dövüştürdük. İkimiz de koyu CHP'li ailelerin çocuklarıydık. Babalarımız birbiriyle dosttu. Babam eczacıydı. Amcam Nüzhet Çubukçu CHP milletvekiliymişti. İlkokul mezuniyetinde çekilmiş

bir fotoğrafımız var. Yıl 1958 falan. Deniz'le ben yan yana, önde çömelmışiz, arkada bütün sınıf var. Deniz eliyle altı ok işareti yapıyor. İlkokul beşinci sınıftaki bir çocuğun mezuniyet fotoğrafında 'altı ok' işareti yapması, oluşmaya başlayan siyasi bir kimliğin belirtisi. İşte, o kavgacı, son derece sevimli ve afacan, etrafındakileri yöneten çocukta bir de böyle bir yan vardı. O sıralar, 'Çelik Bilek' diye bir çizgi roman kahramanı vardı. Deniz, Çelik Bilek'i çok severdi. Sıfıfta, onun İngiliz sömürgecilerine karşı Amerika'nın bağımsızlığı için savaş veren bir kahraman olduğunu anlatırdı."

● CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 16 Ekim 1958 Perşembe gecesi, trenle Sivas'a gittiği zaman karşılayanlar arasında on bir yaşındaki Deniz de vardı.

DEMİRDÖVEN'LE ARKADAŞLIĞI

Deniz'in üniversite öğrencisi olduğu döneme kadar, lise öğrencisi iken mahallede tanıdığı iki kişi Deniz'i birçok yönden etkilemiştir. Bunlardan biri Nurettin Demirdöven, diğeri Ömer Erim Süerkan'dır. İlk tanıştığı Nurettin Demirdöven, şunları anlatmıştır:

"Deniz'le asıl ileri derecede bir arkadaşlık kurma olayı, 1964 yazından itibaren başladı. Konuşmalarımızda ikimiz de aynı konulardan hoşlandığımız için, 1964 yazında tam bir mahalle arkadaşlığımız başlamış oldu. Asıl yaşantısı İstanbul'da başladı. Çocukluğunu anlatırdı ama önemli birşey yoktu. Ben, onunla tanıştığımda yaygın, geniş bir arkadaş çevresi yoktu. Lise iki öğrencisiydi o zaman. Deniz'le en büyük zevkimiz, Selimiye'den başlayıp Kadıköy Moda Burnu'na kadar konuşa konuşa, tartışa tartışa gezmek ve daha sonra geri dönerek eve gelmekti. Bazen ben onu, bazen de o beni bulurdu. Oturduğum ev giriş katında, benim kaldığım oda da yola bakan kısımdaydı. Deniz, baktarsın gelmiş, pencereye vurup haydi gidip gelirim diye işareti ediyor. Bir yerde oturup kalmaktansa daha çok gezmekten hoşlanırdık. Bazen yürüye yürüye Çamlıca Tepesi'ne çıkardık. Orada ben, Deniz, Erim, ara sıra Balıkcı İsmail katılır, gidip piknik yapardık. Para durumumuza göre şarap, salam, peynir alır, üç-dört saat eğlenirdik. Bazen paramız çok olunca Boğaz'da bulunan lokantalara gider balık yerdik. Ama bu çok ender olurdu. Balıkcı İsmail'in kayığı vardı. Onunla balık avına çıkardık. Daha sonra Deniz, öğrenci hareketlerinde ön plana iyice çıkınca bunları yapmaya zamanımız kalmadı."

Yarın: Lise son sınıfta üniversite çevresine girdi

O kızlarla değil, kızlar onunla ilgilenirdi

Deniz'in ya tamamen yok sayıldığı ya da tamamen çarpıtılarak yansıtıldığı bir yönü de kadınlarla ilişkisidir.

Saffet Rüştü Tekin, kadın-erkek ilişkileri hakkında o dönemin başkış açısı hakkında şunları söylemiştir:

"Devrimcileri mücadeleden alkoyuyor, engelliyor, pasif duruma getiriyorsunuz. Sizler emperyalizmin altıncı kolusunuz, diyerek kızlara espiyle takıldık."

Deniz, THKO hareketi kurulduktan sonra, üniversitede yaşanan ilişkilerle alay ediyordu. Hatta, Dev-Genç Marşı'nı değiştirmiş, şöyle söylemeye başlamıştır:

Hey Dev-Genç'li Dev-Genç'li
Forum vakti yaklaştı
Al kızını tak koluna
Haydi koş gel foruma.

Deniz de sağlıklı her genç erkek gibi, karşı cinsle ilgi duymanın yanı sıra daha çok karşı cinsin ilgisini çeken birisi olmuştur. Dönemin genç devrimci eylemcilerine ilgi her kesim tarafından değişik olmuştur.

Boy: 1.91, Göz: SIYAH, Saç: SIYAH, Burun: ARABI

Deniz'in fiziki özellikleri, 1971'de yakalandığı zaman üzerinde çıkan Filistin Demokratik Halk Merkezi'nden verilen listeye göre şöyle sıralanmıştır: "Boy: 1.91, Göz: Siyah, Saç: Siyah, Renk: Buğday, Burun: Arabi, Özelliği: Tam"

İktisadi Kalkınma Vakfı'nın Başkanı olan Meral Gezmis Eriş, Avusturya Lisesi'nde öğrenci iken Deniz Gezmis'e duyduğu hayranlığı şöyle anlatmıştır:

"Deniz Gezmis'in fikirlerine mutabık olmasam da mücadelesi beni etkiledi. Çok yakışıklı biriydi, fiziksel çekiciliğinden de etkilendim doğrusu. Çok beğenirdim o zamanlar."

1998 Ocak ayında yayımlanan bir anketin sonuçları bu ilgiyi orta koyar. "Yüzyılım En Seksi Kadın ve Erkekleri" anketinde Deniz, en seksi erkekler içinde beşinci seçilmiştir. Deniz'in İstanbul'daki ilk gençlik yıllarını arkadaşları Nurettin Demirdöven, şöyle anlatmıştır:

"Deniz, kızların peşine düşüp arkadaş olalım falan dememiştir. Bu öneri devamlı karşı taraftan Deniz'e gelmiştir. Kendi apartmanlarında oturan, kendisi gibi uzun boylu bir kız vardı."

Onunla birkaç defa çıktı. Sonra ilişkisini kesti. Yine mahalleden Tıp Fakültesi'ne giden bir kız vardı. Bu kız Deniz'e ilgi duymuş. Deniz de buna yakınlık göstermiş. Beraber birkaç defa gezmişler. Bir gün, Deniz, bana, 'Nuri gardaş, bu kız bana takılmaya başladı. Bu düşünceleri bırak, bunlar tehlikeli işler' dedi. Ondan sonra, Deniz bu kızıdan da ayrıldı."

Erim Süerkan, bu konuda şunları söylemiştir: "Deniz, atak, girişken, yakışıklı bir adamdı. O, kızlarla değil, kızlar onunla ilgilenirdi. Çok gösterişli, manken gibi derler ya öyle bir kız vardı. Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanan 'Dişi Bond' çizgi romanının kadın kahramanına benzediği için Modesti adını takmıştık. Kız, Deniz'e ilgi duyuyordu. Deniz de buna karşılık verip pat diye yanaşınca, kız da zaten hazırdu, buna bayıldı."

Fakat, kızın ailesi buna karşı çıkınca birkaç ay içinde bu ilişki bitti."

Yarın: Hadi kız, boğancı bana...

DENİZ / Bir isyancının izleri

Turhan FEYİZOĞLU

Gezmiş, ilçe sekreteri oluyor

Deniz'in İstanbul'a geldiği ilk yıllardaki siyasi faaliyetlerini Nurettin Demirdöven, şöyle anlatmıştır: 1964 yazından itibaren TİP'e gitmeye başladık. Partiden herhangi bir görev verildiği zaman yerine getirir, yapardık. 1965 seçimlerine katıldık. Çalışmalar yaptık. Şimdi gültünc gelebilecek bir anım var, onu anlatayım. 1965 seçimlerinde Adalet Partisi'nin 5 Ekim 1965 Sab

günü, Taksim'de bir seçim mitingi vardı. Ben, Deniz ve ortanca kardeşim, bu mitinge gittik. Amacımız, mitinge katılan kişilerle konuşup, ikna ederek kendi saflarımıza kazanmaktı. Bazı kişilerle konuştuk, fakat dövülmekten de zor kurtulduk. Deniz, bu dönemde partiye üye oldu. Ekip olarak katıldığımız ikinci kongrede Deniz, ilçe sekreteri oldu. Bu kez, aynı ekibin içinde Erim de vardı.

Böylece üç kişi olduk. Ben, Deniz, Erim. Şakadan kendimize, 'Balaban Cuntası' diye isim takmıştık. Kongre arifesi idi. İlçe kongresini kazanmak için kulislere falan yapıyorduk. Az çok etkinliğimiz, ağırlığımız olduğu için kendimize bu lakabı takmıştık. Bu ekipte, bizim yaşlarda olan ve balıklık yapan İsmail Tanrıverdi de vardı. Sonuçta ilçe yönetim kurulunu bizim ekip aldı.

Deniz Gezmiş 27 Mayıs 1960 ihtilalinden hemen sonra ailesiyle birlikte İstanbul'a geldi

Mücadeleye lisede başladı

Ömer Erim Süerkan da, şunları anlatmıştır: Nurettin ve Deniz'le arkadaşlığımın başlaması 1964 kışına yani 1964 yılı sonlarına rastlar. Nurettin, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi ikinci sınıf öğrencisi, Deniz ise lisede bir dersten beklemeliydi. Nurettin, Deniz ve ben, Şemsipaşa'yı çok severdik. Üsküdar iskelesinin sağında cami, medrese, çeşme, türbe ve kütüphaneden oluşan bir yapı topluluğu vardır. Üsküdar semtinin en büyük kütüphanesi olan bu Şemsipaşa Külliyesi'ne o civarda bulunan bütün öğrenciler, ders çalışmaya giderdi. Deniz, Nurettin ve ben de bazen ders çalışmaya, bazen de kitap okumaya giderdik.

ÇOK SEVDİĞİ TÜRKÜ

Külliye, deniz kenarında çok güzel bir yerdedir. Külliye çevreleyen duvarlardan deniz tarafına bakan bir duvarı vardır. Bu duvarda, bir kişinin rahatça sığıp oturabileceği genişlikte demir parmaklıklı, birbirlerine çok yakın pencereler vardır. Biz üçümüz, bazen de Balıkcı İsmail, bir araya gelir, o pencerelere oturur, bir taraftan denizi seyrederek, bir taraftan da sohbet ederdik. Bazen de aynı yere oturur, şarap içerdik. Pencereler, denize yarım metre uzaktıdır. Deniz'in dağaları gelip, şap şap duvara vurur. İyot kokusunu ciğerlerinize çekerisiniz. Külliye'nin hemen yanında çay bahçeleri ve iskele bulunurdu. Çay bahçelerini şimdi yıktılar. Vapurdan inen aile babaları, bizim böyle neşeli olduğumuzu gördüklerinde, 'Afiyet olsun gençler' der, gülüşürlerdi. Deniz, fazla kalamazdı. Babası kızardı. Bizze göre, yaş da küçüktü. Neşelendiğinde, çok sevdiği bir türküyü vardı onu söylerti:

*Karşı yakaya geçelim,
Atlara yonca biçelim,
Aylelim vay leydim, aman aman.
Biz bu yarıdan vazgeçelim,
Oğlum nenni nenni,
Eşrefim nenni.*

27 Mayıs 1960 ihtilalinden hemen sonra diyebileceğimiz bir dönemde ailesiyle İstanbul'a gelen Deniz, ihtilalin sağladığı göreceli özgürlük ortamında bir lise öğrencisi olarak kişiliğini geliştirmeye çalışıyordu. Bu sürecin nasıl oluştuğuna ve geliştiğine tanık olan Nurettin Demirdöven, şunları anlatmıştır:

1964 yazından itibaren kurulan mahalle arkadaşlarımızdan sonra, sürekli birlikte olduk. Onunla daha çok sosyal ve bilimsel diyebileceğimiz konularda konuşmalar ve tartışmalar yapardık. Sadece bununla da kalmaz, bu konulara ilişkin olarak etkinlikler nelerdir, toplantılar, dernekler var mıdır; onları da araştırırdık. O arayışlar içinde 1964 yazında esas olarak TİP'e gitmeye başladık. Deniz, lise ikinci sınıf öğrencisiydi o zaman.

'KOMÜNİST DEĞİL SOSYALİST'

MTTB, TMTF, TMGT ve 27 Mayıs Fikir Kulübü vardı. Bu örgütlerin düzenlediği toplantılara, çalışmalarına katıldık. Bu derneklerin hepsi, o dönem, ilerici bir hava içindeydiler. Deniz'in, bu örgütlerin etkinliklerine katılması, üniversite çevresine girmesi lise son sınıfı başlamıştır. TMTF ile TMGT'de bazı faaliyetlerde bulunalım dedik. Oraya da gitmeye başladık. O sıralar, TMGT Başkanı Alp Kuran'dı. Nitekim o sıralar TMGT'de bazı komisyonlar kurulmuş, bunlara eleman arıyorlar. Ben ve Deniz, bir komisyonunda yer alalım diye TMGT'ye gittik. Mahir Kaynak, o zaman, TMGT'de faal durumda ve İÜ İktisat Fakültesi'nde asistandı. Kaynak'ın TMGT'de görevi, başvuran öğrencilere, komisyonlarda görev vermektir. Beni basın komisyonu için, Deniz'i de işçi komisyonu için uygun gördü. Bu işçi komisyonunun içinde Şükran Soner de vardı. Hatta TMGT'nin düzenlediği 'Politika ve Gençlik' konulu seminerlerin sonucunda, başvurmadan geçen ilginç bir olay vardır. 24 Nisan 1965 Cumartesi günü, Fatih Ti-

'Seni kaçırmaya geldim'

Deniz'in, karşı cinse olan ilgisi Filistin kamplarında da devam etmiştir. Selahattin Okur, tanık olduğu bir olayı şöyle anlatmıştır: "Filistin kamplarında Avrupa'mın değişik ülkelerinden gelmiş genç kız ve erkekler de vardı. Bunlar, zaman zaman eğitim kamplarına da katılırlardı. Eğitim yaparken bir kız bizi seyrediyordu. Deniz, bu kıza bakayım derken, İtalyan çukuru-na düştü ve ayağını incitti." Deniz'in 1970 yılı sonunda, ODTÜ'de kaçak olarak kaldığı dönem, Şule Albayraktaroğlu adlı bir genç kızla olan arkadaşlığı ise yarı şaka, yarı ciddi şöyledir: ODTÜ'de, dileyen öğrencinin yararlanması için bir kitaplık kurulmuştur. O dönem, yönetimini Şule Albayraktaroğlu adlı bir kız öğrenci yapmaktadı. Dersten çıktıktan sonra Şule Albayraktaroğlu, kitaplığı açar ve dileyene, orada okuması için kitap verir. Kitaplığı öğrenen Deniz, kitaplığa gider ve bazı kitaplar seçer. Kitapları aldıktan sonra kapıdan çıkarken Şule Albayraktaroğlu, ODTÜ'ye yeni gelmiş olan tanımadığı Deniz'in yolunu keser ve "Kitabı dışarıya vermiyoruz. Ancak burada okuyabilirsiniz" der. Deniz, "Yurttaki kalıyorum. Okuduktan sonra getireceğim" der. "Hayır. Kitap

burada okunur. Dışarıya götürmenize izin veremem..."

Genç kızın sorumlu davranmasından hoşlanan Deniz, kendini tanıttuktan sonra seçtiği kitapları alır ve odaya gider. Arkadaşlarına, "Yahu! Siz oraya 'Kitaplık Sorumlusu' diye yarıcı bir kaplan koymuşsunuz. Az daha parçalıyorduk beni. Ama, ona ne oyunlar oynayacağım" der. Bir gün, Yusuf ile Deniz, birlikte kitaplığa iner. Şule Albayraktaroğlu'na yaklaşır Deniz, "Hanımefendi! İkimiz de sizi beğendik. Evlenmek istiyoruz. Acaba hangimizi beğeniyorsunuz?" der.

Şule Albayraktaroğlu'nun şaşkınlığından yararlanarak Deniz, oradan uzaklaşır. Yusuf'la 201-202'ye gelen Deniz, oynadığı oyunu arkadaşlarına anlatır: "Ondan öcümü aldım, ama henüz bitmedi..." Birkaç gün sonra Deniz, ODTÜ arazi-sinde dolayarak, bir ata rastlar. Binü yurtların önüne gelir. Kitaplığa bakan Albayraktaroğlu'nun kaldığı odanın penceresinin önüne giden Deniz, tüm muzipliğiyle bağırr: "Hadi kız, bohçanı hazırla... Seni kaçırmaya geldim..." Albayraktaroğlu, pencereyi açıp bakınca, Deniz, atı sürüp oradan uzaklaşır.

Bitti

yatrosu'nda Behice Hanım'ın da katıldığı bir toplantı vardı. Deniz'le birlikte gittik. Arka sıralarda yer aldık. Ben, daha önceden, tek başıma siyasi çalışmalar, araştırmalar yaptığım sıralarda raslantı olarak Haydarpaşa Lisesi'nden sağ eğilimli bir çocukla kısa süren bir arkadaşlık yapmıştım. Bu, beni, Üsküdar'da Genç Milliyetçiler Birliği diye bir kuruluşa götürmüştü. Orada Üsküdar'daki arkadaşları tanımıştım. Seminerde bir baktım, bir grup bunlardan oluşmuş.

Behice Hanım, konuşmaya başlayınca, bunlar da, ufak ufak seslerini arttırmaya, Behice Hanım'ı yuhalamaya başladılar. Bir taraftan da, 'Komünistler Moskova'ya' diye

bağıryorlar. Bağırarlardan birisine, 'Bu kadim komünist değil, sosyalisttir' dedim. Onlardan birisi de, 'Ne olmuş yani. Komüniste komünist dedik' diyerek beni tartaklamaya başladı. Ben, daha müdahale etmeden Deniz, sağcılarını üzerine hücum etti. Ardından, partililer geldi. Bunları dışarı attık. Partide, ilçe binasında, seminer biçiminde eğitim çalışmaları yapıldı. Bunun dışında bir taraftan derslerimize çalışıyor, bir taraftan da kitap alışverişi yapıyorduk. Öğrenci için kitap pahalıdır. Bende olan ona veriyordum, o da, onda olanı bana veriyordu.

Yarın: İlk siyasi faaliyet

Şiir tutkunu devrimci

Demirdöven, Gezmiş'le ortak beğeniyle okuduğu kitapları şöyle sıralıyor: Jack London'ın Martin Eden'i, Ernest Hemingway'ın Çanlar Kimin İçin Çalıyor, John Steinbeck'in Gazap Üzümleri, Wels'in Kısa Dünya Tarihi ve Amerika Birleşik Devletleri Tarihi, Ali Faik Cihan'ın Sosyalist Türkiye'si, Niyazi Berkes'in Yüzyıldır Neden Bocalıyoruz'u, John Strachey'in Sosyalizm Nedir'i.

Çıkan bütün yeni kitapların hemen hepsini alıp okuyorduk. Dergi olarak Yön, gazete olarak Cumhuriyet alıyorduk. Akşam gazetesi ve o dönem bir ara çıkan Tanin adlı gazeteleri de bulunca okuyorduk. Hukuk Fakültesi birinci sınıfında öğrenci iken öğretim üyemiz Hafız Veldet Velidede-oğlu; 'Hukukçu, her gün bir gazete alıp okumalı ve olayları sürekli izlemeli' diyerek bize öneride bulunmuştu. Deniz'in edebi yönü çok zengindi. Sinemayı, tiyatroyu, edebiyatı, şiiri çok severdi. Hikâye yazarlığını severdi. Şiire çok tutkundu. Tutkun olduğu için belleğinde tutardı. Mehmet Fuat'ın çıkarttığı Yeni Dergi isimli edebiyat dergisini sürekli alırdı. Nazım Hikmet'i zaten bilirdi. Oktay Rifat, Edip Cansever, Turgut Uyar, Cemal Süreya ve bunların ardından Özkan Mert, Atıl Behramoğlu ve İsmet Özel'in şiirlerini de bilirdi. Sinemacılığa, sinema yapımcılığına ilgi duyardı. Osman Saffet Arolat'la sinema, edebiyat üzerine tartışarlardı.

ÇINARALTI TARTIŞMALARI

Osman Saffet Arolat, bu konuda şunları anlatmıştır: Deniz'i ben TMTF İstanbul İl Sekreteri ve Basın Yayın Kolu Başkanlığı yaptığım dönemde tanıdım. Sohbeti, tartışmayı seven, çok yönlü ilişkiler içine girmekten hoşlanan ama belli sertlikleri de taşıyan birisiydi. O dönem şiir, edebiyat merakı vardı. Beyazıt'ta Beyaz Saray denilen binanın altında yeni kitabevleri açılmıştı. Oraya gider, kitapçılarla, sanatçılarla tanışır, sohbet ederdi. O dönem, çok tartışılan bir dönemdi.

Gruplar farklı da olsa, birbirinden farklı da düşünseler, tartışmalar genellikle Çınaraltı'nda geçerdi. Aynı şekilde Sahaflar'ın yanındaki kahvede konuşulurdu. Hukuk Fakültesi'ndeki çay ocağının yanında insanlar oturur ve tartışarlardı. Deniz, özellikle o dönem, TMGT Başkanı olan ve İÜ Hukuk Fakültesi İdare Hukuku kürsüsünde asistan Alp Kuran'la birlikte hareket ederdi. Öğretim üyelerinden onu tanıyan ve sohbeti olanlar vardı. Tark Zafer Tunaya bunlardan birisiydi. Deniz'in öğrenci lideri olarak kitleyi peşinden sürüklediği dönemde Tark Zafer Tunaya, Hukuk Fakültesi Dekanı idi. Deniz, bu sıralar yeni tanıştığı Hikmet Kıvılcımlı'ya büyük önem veriyordu. Hikmet Kıvılcımlı'nın Çağaloğlu-Nuruosmaniye Caddesi'nde bir muayenehanesi vardı. Deniz, Hikmet Kıvılcımlı'nın müdavimlerinden birisiydi. Çoğu zaman TMGT'nin Tünel'de bulunan yerinden çıkıp yürüyerek Çağaloğlu'na, Kıvılcımlı'nın muayenehanesine gider, onunla konuşur, sohbet ederdi.

BİR BAKIMA

SERVER TANILLI

Gazeteleri Karıştırırken...

Gazeteleri karıştırırken, Irak'ta, Bağdat'ın batısındaki bir hapisanede, Amerikalı askerlerin gözetimi altında bulunan mahpuslara, Amerikalıların aşağılayıcı davranışlarını, dahası açıkçası işkencelere başvurduklarını belgeleyen fotoğraflara bakarken, nasıl da acılar içine düşmüşsünüzü! Mağdurlar insan ve üstelik komşumuzda oluyor...

4 Mayıs tarihli Le Monde, Irak'taki savaş üstüne Amerika'da açılmış tartışmada bir dönüm noktası olduğunu söylüyor olan biteni.

Yalnız Amerika'da değil, bütün dünyada! Kendinize tekrar sormuşsunuzdur, ne diye Amerikalılar Irak'ta?

Aklınıza hemen gelmiştir, "küreselleşme", "yeni dünya düzeni", "yeni liberalizm" kavramları... Unutmayın: Kapitalizmin terkisine binmiş "küreselleşme", daha fazla kâr ve soygun adına, dünyayı ele geçirme girişiminin adıdır.

Bir "emperyalizm"dir bu! Ve bir aydın da kendi yurdunuzdudur. Her yanda gördüğünüz, "Daha insanca bir dünya"nın ardında hareketlenen bütün insanlardır. Siz, o bütünün içindediniz...

★ TBMM Genel Kurulu'nda, yeni bir anayasa değişikliği paketi, salı günü görüşülmeye başladı. Kadın-erkek eşitliğinden DGM'lerin kaldırılmasına, Genelkurum'un YÖK'teki kontenjanının sona ermesinden askeri harcamaların daha etkili denetimine kadar, bir dizi yenilik getiriyor paket.

Hepsi önemli! Avrupa Birliği'ne uyum amacıyla hazırlanan 10 maddelik pakette, ayrıca daha yakıcı tartışmalara yol açacak bir konu da var ve kadın-erkek eşitliğinin içeriği üstüne.

Anayasanın mevcut 10. maddesinin birinci fıkrasında şöyle deniyor: "Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir."

Fıkranın genel ifadesine açıklık getirmek için, CHP bu fıkraya eklenmesi amacıyla, şöyle bir cümle önermiş: "Kadın ve erkek eşit haklara sahiptir. Devlet, kadın ve erkek eşitliğini hayata geçirmeyi sağlamakla yükümlüdür."

CHP'nin önerisi yerindeydi. Söz konusu eşitliği soyutluktan kurtarıp, bir çıkış açmak gerekiyordu. CHP, bu konuda ısrar ederken, AKP kadınlar yararına bir tavır almaya yanaşmıyordu ve sonuna kadar yanaşmadı.

Niçin? Konu, AKP için bir tikanış, ideolojik gerilimin damgası. Ama, Avrupa çatisının altına girmek için çirpınan bir parti, en başta bu nedenle kapıdan çevrilir, habersiz!

AKP'nin dinci ve gerici olduğundan artık kuşku var mı?

★ Üniversitelerimiz için bir yasa yapmak için çetin bir mücadele veriliyor: Bir taraf, çağdaş ve yurt gereklerine uygun bir yasanın arkasında; bir başka taraf, kendi partisi için çirpınıyor.

Başta gelen konu da, şimdilik imam hatipler. YÖK ile sivil toplum kuruluşlarının bütün itirazlarına karşın, hükümet, imam hatip mezunlarının üniversitede istedikleri bölümlere girebilmelerinin yolunu açıyor.

Önerilen yöntem de, karmaşa yaratacak türünden... 2 Mayıs günlü Milliyet'te, "İmam hatiplerin dün, bugün, yarın" adlı, Mehmet Gündem'in -gerçekten dev- bir araştırmasını izlediniz mi? Kız-oğlan o gençlerimizin hayatlarına nasıl kıymış gericilik!

Nereden bakılırsa bakılsın, bitmiş bu konu. Bu kurumu sürdürmekle, yurda da, oralarda okuyanlara da kötülük yapılmış olacak.

AKP, bunu pahalı ödeyeceğini bilmiyor mu? Üniversitelerin düzeni üstüne yapılacak bir yasa üstüne artık vakit harcanmadan dönmeli. Bir hatırlatmamız da şu olacak: Bu konuda asıl yetkili olanlar, onun içinden gelen bilim adamlarıdır. Bizim şimdi bir şansımız da var: YÖK'ün başına gelen Profesör Erdoğan Teziç, önemli önerilerde bulunacak, bilim yaşamımız için güzel yollar çizecek. İktidarın, hazırlık olduğu bir konu da üniversite reformu. Onu fark etmeye işte direniş, dileğimiz çok sürmez, sürmemelii...

BİR TÜRK SOSYALİSTİNİN KİTABI VE KIVILCIMLI

Bu dönem, Eminönü Türk Devrim Ocağı üyesi de olan Ömer Erim Süerkan, Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile nasıl tanıştıklarını şöyle anlatmıştır: 1965 yılındaydı. Nurettin Demirdöven, bir gün, Sahaflar'dan bir kitap alırken Hikmet Kıvılcımlı'nın, 'Tarih/Devrim/Sosyalizm' adlı kitabına rastlıyordum. Bakıyor, bir Türk sosyalistinin kitabı. Çeviri değil. Özgün bir eser. İlgisini çekiyor ve kitabı alıyor. Okuyup bakmamız için bize getirdi.

Bizim de ilgimizi çekti. Kitabın arka kapaklarında, kitabı yazanın adresi var. Ayrıca, 'Kitap hakkında eleştirileriniz varsa yazın, gelin görüşelim' diye de bir not var. Nurettin, Deniz ve ben kalktık, Çağaloğlu'nda bulunan Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın adresine gittik. Kendimizi tanıttık. İşte böyle böyle dedik. Kitabımızı okuduk, ilgimizi çekti. Neyse, sohbetimizde, kendinden, geçmiş deneylerinden, hapishanelerinden, örgütlenmeden, partiden bahsetti.

Bu arada, bizim Üsküdar'da oturduğumuzu öğrenince, kendisinin de Salacak'ta oturduğunu söyledi. Böylece, Kıvılcımlı ile diyalogumuz kurulmuş oldu.

Deniz, üniversitede öğrenci iken vapurla karşıya geçtiği zamanlar cebinde mutlaka bir tane kitap bulunur, yolculuk boyunca da hiç konuşmaz, elindeki kitabı okur. Ayrıca iskelede vapur beklerken gazete-kitap satan büfeye gider, gözüne kestirdiği bir kitabı alır. Vapur kalkana kadar okumaya devam eden Deniz, ertesi gün, kaldığı yerden okumaya devam etmek için kitabın sayfalarını kıvrır ve kitabı yerine koyardı.

Yıl 1968. Üniversite öğrencisi Deniz Gezmiş, gazeteci-yazar İlhan Selçuk'a alçak sesle sorar

'Abi devrim ne zaman olacak'

Deniz Gezmiş'in, TİP Üsküdar İlçe Sekreteri olduktan sonraki ilk siyasi faaliyeti, Çorum işçilerinin çıplak ayakla İstanbul'a yürüyüşü sırasında.

Çorum'da Genel-İş Sendikası'na üye 54 temizlik işçisi, Çorum Belediye Başkanı Kemal Demirer'in 72 işçinin işine son vermesi ve işçileri başka bir statüye tabi tutarak ücretlerini 350 liradan 250 liraya indirmek istemesi üzerine, 27 Temmuz 1966 Çarşamba günü, Çorum'dan Ankara'ya kadar sürecek bir yürüyüş başlatır. 3 Ağustos Çarşamba günü, Anıtkabir'e gelen işçiler, yürüyüşü bitirir. 5 Ağustos'ta ise Daniştay'da açtıkları davayı kazanmaları üzerine, işçiler, 8 Ağustos'ta işbaşı yapar. Fakat belediye başkanı, belediyenin geliri olmadığını öne sürerek 10 Ağustos 1966'da Daniştay'ın kararına uymaz. Belediyeye maddi yardım yapması için ABD Cumhurbaşkanı Johnson'a mektup yazdığı için halk, belediye başkanına, "Johnson Kemal" lakabını takmıştır.

YALINAK YÜRÜYÜŞÜ

Abdullah Baştürk'ün başkanı olduğu Genel-İş Sendikası'na üye işçiler, Çorum Belediye Başkanı'nun Daniştay'ın kararını uygulamamasını kınamak amacıyla, 15 Ağustos 1966'da Ankara'dan İstanbul'a yalınak bir yürüyüş başlatır. Deniz Gezmiş'in, TİP Üsküdar İlçe Sekreteri olduktan sonraki ilk siyasi faaliyeti, Çorum işçilerinin, bu yürüyüşü sırasında. Nurettin Demirdöven, bu olayı şöyle anlatmıştır: Çorum işçilerinin İstanbul'a yaklaştığını öğrendik. Deniz'le birlikte işçileri, Otosan fabrikasının önünde karşılamaya gittik. İşçileri orada karşıladık. Çiçek yaptırarak, onu işçilere verdik. Oradan, işçilerle birlikte yürüyerek Üsküdar-Harem yol kavşağına kadar geldik. Üsküdar'da, partililer de katıldı. Daha sonra, vapurlarla karşı yakaya geçildi.

TÜRK-İŞ ÖNÜNDE EYLEM

Gümüşsuyu'nda Türk-İş Birinci Bölge Temsilciliği'nin önüne gelindi. Türk-İş, Amerikan sendikacılığını benimseyen bir tutumda idi o zaman. Halen öyle ya. TİP'in kurucuları da aynı federasyonda ama diğerleri, bunların tutumunu benimsemiyor. TİP'i destekleyici bir sendika kurma çabası içindeydiler. Daha sonra, DİSK'i kurdular. Yürüyüşe katılanların çoğunluğu da bu düşüncede olduğu için, orada, Türk-İş aleyhinde gösteriler oldu. Bu gösteriler,

DENİZ / Bir isyancının izleri
Turhan FEYZİOĞLU

'68'in içinde yer almamak ya da başka türlü davranmak mümkün değildi. O dönemde gençliğin önemli bir bölümü bu hareketin içindeydi. '68 eylemleri, içinde yer alınmaması imkânsız eylemlerdi. Deniz Gezmiş de, işte bu yer alınmaması imkânsız olan eylemlerin içinde ilk önce sempatizan olarak, daha sonra da gençlik lideri olarak yer aldı.

Taksim'deki Atatürk Anıtı'nın orada da devam etti. İsmail Topkar konuşuyordu. Deniz, ajitasyon yaptı. Bunun üzerine diğer arkadaşlar da, Türk-İş aleyhine gösteriye başladılar. Gösterilerin sonunda, polis, Deniz'le birlikte birkaç kişiyi gözaltına aldı.

DENİZ SERBEST BIRAKILIR

Deniz, uzun boylu olduğu için hemen dikkati çekiyordu. Gözaltına alınanlara yiyecek-içecek götürdük. Ben, partinin merkezine gittim. Durumu Aybar'a anlattım. Partili milletvekillerinden Kemal Nebioğlu ve Rıza Kuas hemen ilgilendiler. Beraberce, Taksim Karakolu'na gittik. Komiserle konuşuldu. Ağırıkların koydular. Gece baktım, eve iki kişi geldi. Deniz, adres olarak bizim evin adresini verirdi. Babasından çekinirdi bu konularda. O zamanki yasalara göre, polis, bazı formaliteler yerine getirildikten ve kefil bulduktan sonra, karakolda gözaltında olan birisini serbest bırakabiliyordu. Deniz de, Taksim Karakolu'ndan Selimiye Karakolu'na devrediliyor. Oradan, bir polis nezaretinde

ikametgâh adresi olarak kullandığı bizim eve getirildi. Ben de imza verdim. Böylece Deniz serbest bırakıldı. Deniz, üniversiteye girdikten itibaren bazı düşüncelere sahipti. Gazeteci-yazar İlhan Selçuk, Deniz ile arasında geçen bir olayı şöyle anlatmıştır: Yıl 1968... Öğrencinin gözleri kor gibiydi; gizemli bir bakışla, alçak sesle sordu: 'Abi ne zaman olacak?..' İçimden, 'Kerata', diye düşündüm. Üniversiteye iki yıl önce girdi, çıkıncaya kadar devrim olsun istiyor. Sevimli bir çocuktur... Astılar...

1960-70 dönemi öğrenci liderlerinden Atıl Ant'ın dediği gibi: "68'in içinde yer almamak ya da başka türlü davranmak mümkün değildi. O dönemde gençliğin önemli bir bölümü bu hareketin içindeydi. Yer almayanlar esasen o kuşağın en pısrık, en geri, en işe yaramaz kesimiydi. '68 eylemleri, içinde yer alınmaması imkânsız eylemlerdi." Deniz de, işte bu yer alınmaması imkânsız olan eylemlerin içinde ilk önce sempatizan olarak, daha sonra da gençlik lideri olarak yer almıştır. Deniz'in bu dönem etkinliklerine katıldığı ve yer aldığı öğrenci kuruluşları şunlardır: TMTF ve TMGT (Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı). Bu örgütler tarafından düzenlenen ve Deniz'in Devrimci Hukukular Örgütü (DHÖ) kurulana kadar katıldığı bazı eylemler vardır.

BİR HAFTA DİSİPLİN CEZASI

Türkiye Millî Talebe Federasyonu (TMTF), zamları ve hayat pahalılığını kınamak amacıyla 1967 yıl Mart ayında eylem kararı olarak uygulamaya girişir. 11 Mart 1967 Cumartesi günü, Fatih semtinde duvara yağlıboya ile zamları ve pahalılığı kınamak için yazı yazdıkları ev sahibinin şikâyeti üzerine polis tarafından gözaltına alınır, daha sonra da ikâmete raptent serbest bırakılır. Nurettin Demirdöven, bu olayla ilgili olarak şunları anlatmıştır: "Duvarlara yazı yazmak adliyenin ilgi alanına değil, duvarları kirlettiğimizden dolayı belediyenin ilgi alanına giriyordu. Bu olayda Deniz kaçarak kurtuldu. Biz ise polislin üniversiteye bildirmesi nedeniyle bir hafta disiplin cezası aldık."

Yann: Devrimci Hukukular Örgütü

Üç fidandı onlar

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm yıldönümü nedeniyle, avukatları Halit Çelenk, gömütleri başında bir konuşma yaptı. Çelenk'in konuşması şöyle:
Dostlar;
Sevgili Deniz, Yusuf, Hüseyin Şair Tahsin Saraç'ın:
"Karşıyaka'nın üç güllü Deniz güllü, Yusuf güllü, Hüseyin güllü, .. Yürek dalama gömülü." diye andığı;
Şair Subutay Hikmet'in:
"eski ağacımızın civan üç dahiyular toprağımızın yüreğinden yeşeren, gecemizden yıldız gibi kaydılar ..şafağa doğru erken erken üç dal yan yana çiçeğe durdular" diye nitelediği;
Yazar ve Şair Muzaffer İlhan Erdost'un:
"..aşafda hücreleri gündüz gibi geceleri koldan ağır zincirleri bilmesen de bilmez misin

... şurda bir an eğlenmişler uyukuyu kan eylemler ipte bir can eylemler bilinmese bilmez misin.." dizeleriyle içinde yaşadığı; Şair Şenay Hasret'i'nin:
"ben de sevdelebilirdim nazlı seher yeli gibi üç darağacı mayıs baharında eğer bir şafak vakti salınmasaydı" diye seslendiği üç fidandı onlar.

Aradan otuz iki yıl geçti. Unutulmadılar. Mezarlarında her gün taze ve rengârenk çiçekler.

Yurtseverler, yemyeşil yaşamlarını duraksamadan bu toprağın insanlarına feda edecek kadar. Sosyalistler. Bağımsızlığı vazgeçilmez bir ilke edindirmişlerdi. Yargılamanın ilk gününde mahkeme salonuna, dipçik darbeleri altında "Bağımsız Türkiye" sloganı ile girmişlerdi.

Dünya görüşlerinin doğal sonucu olarak anti-emperyalistler. Kısa ama dopdolmuş yaşamlarında emperyalizmi yaşayarak öğrendiler.

Filistin'de emperyalizmin Arap halklarına uyguladığı kan dökücü saldırıyı yaşayarak öğrendiler. ABD, 1960'lı yıllarda da, aynen bugün olduğu gibi, Filistin halkının İsrail'e karşı haklı savaşını değil, İsrail'i desteklemekteydi. İkinci Dünya Savaşı'nda atom silahlarını ilk kez bir ülke halkı üzerinde deneyerek Japon halkına soykırım uygulayan Amerika'nın Vietnam halkına karşı yürüttüğü vahşi saldırıya tanık oldular.

Yine ABD'nin Güney Amerika halklarına karşı CIA işbirliği ile yürüttüğü gizli ve açık savaş görüldü. Emperyalizm karşıtlığı onlar için bir yaşam biçimi olmuştu. Amerikan Altıncı Filosu'nun İstanbul'a taşıdığı deniz piyadelerini Dolmabahçe'de denize döken onlardı. Vietnam kasa-bi adıyla yapan ABD'nin Ankara Büyükelçisi Kommer'in otomobili ODTÜ bahçesinde yakanların arasında onlar vardı.

Emperyalizmin bir vahşet, bir barbarlık, bir soykırım sistemi olduğunun bilincindediler. Bu sistem ortadan kalkmadıkça, halk yığınlarının, ezilenlerin özledikleri mutluluğa, özgürlüğe

kavuşamayacaklarını da biliyorlardı. Tarih bunun dersleri ve deneyleri ile doluydu.

İşte bu bilinçle onlar mahkemedeki savunmalarında şunları söylediler:
"Artık Amerikan emperyalizmini dolarlar, yalanlar, atom bombaları kurtaramaz... Çünkü dünyada bağımsızlık savaşlarını durduracak ve ulusları ezebilecek hiçbir silah yoktur. Çağımıza damgasını vuran en güçlü silah bağımsızlık ve kurtuluş savaşlarıdır."

Onlar sonsuzluğa merhaba dedikten sonra emperyalizmin sömürü, talan ve soykırım eylemleri daha da güçlenerek süregeldi. Son olarak Afganistan'ın ve Irak'ın hiçbir haklı neden yokken yalanlar, sahtekârlıklarla Amerikan ve dünya kamuoyu aldatılarak işgal edilmesi, on binlerce sivilin öldürülmesi, Mezopotamya uygarlığının yağmalanmasına hep birlikte tanık olduk.

Denizler'in verdiği bağımsızlık mücadelesi ile bugünün koşulları arasındaki bağ kavramak açısından, Amerikan emperyalizminin önümüzdeki dönem için planladığı ve "Büyük Ortadoğu Projesi" adını verdiği tasarımı da anlatmak gerekir. Kuzey Afrika'dan başlayarak Mısır'ı, Suriye'yi, Türkiye ve İran'ı içine alan,

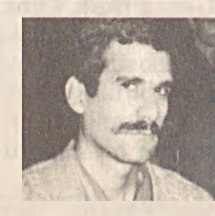
Hint ve Çin sınırlarına dek uzanan bir coğrafyada ülkelerin yeraltı ve yerüstü servetlerine el koyma ve bu ülkeleri sömürgeleştirme projesidir bu. İsrail, bu projede yıllardan beri Amerika'nın sağ kol görevini yapıyor. Filistin halkını yok etmek için bu bölgede dünyanın gözleri önünde tarihin en kanlı soykırımlarından birini uygulamaktadır. ABD bu soykırma destek vermektedir, AB ve dünya devletleri sevmektedir. Basına yansıyan haberlere göre ABD emperyalizmi Türkiye'ye de bu projede önemli bir rol vermiş ve Başbakan Erdoğan bu görevi kabul etmiştir.

ABD, Ortadoğu'da bu projeyi gerçekleştirmek amacıyla bilimsel görüntülü toplantılar düzenlenmesini sağlayarak yeni bir propaganda çalışması yapmaktadır. Türkiye'ye yakıştırılmak istenen İlmî İslam doktrininin gündem maddesi yapıldığı Washington'daki son Abant toplantısı bunun bir örneğidir. Bir mesajla toplantıya katılan Fethullah Gülen Türkiye'nin Batı ile Doğu arasında önemli bir köprü görevi yapabileceğini, ülkemizin bu konuda örnek bir ülke olduğunu söylemektedir.

İşte bütün bu gelişmelerin ışığında; Günümüzde Deniz'leri anmak demek; Afganistan'da ve Irak'ta Amerikan emperyalizmi ve ortaklarının vahşi saldırılarını, kendi çıkarları için soykırım uygulamalarına karşı çıkmak demektir.

Filistin'de İsrail'in Filistin halkını yok etme ve liderlerini öldürme eylemlerine karşı çıkmak demektir. Büyük Ortadoğu Projesi'ne karşı çıkmak demektir. İlmî İslam altı altında ABD emperyalizminin ve ortaklarının Fethullah Gülen eliyle Türkiye'yi Büyük Ortadoğu Projesi'ne katma planına karşı çıkmak demektir.

Büyük Ortadoğu Projesi'nin strateji ve saldırılarını planlamak üzere hazırlanan İstanbul'da toplanacak olan, Bush'un da gelmeye hazırlandığı NATO toplantısına karşı çıkmak demektir. 12 Mart öncesinde Deniz'lerin "Yankee Go Home!" (Amerikalı Defol) çığlıkları 1 Mayıs'ta "Gelme Bush" nidalarına dönüşerek bugünlere kadar uzandı. Deniz, Yusuf, Hüseyin yaşıyor.. Düşünceleriyle, dünya görüşleriyle..

Deniz Gezmiş.

Yusuf Aslan.

Hüseyin İnan.

Deniz Gezmiş, İstanbul Üniversitesi'nin önünde öğrencilere sesleniyor. (CUMHURİYET ARŞİVİ)

'Bu nasıl sosyalist ülke gençliği'

Ömer Erim Süerkan, arkadaşı Deniz hakkında şunları anlatmıştır: Üsküdar ilçe örgütünden tanıştığımız Kenan Uluğ adında bir matematik-fizik öğretmeni vardı. Geçimini, özel ders vererek sağlardı. Deniz'i TİP'e üye edenlerden birisi de Kenan Uluğ'dur. Haftada ya da en azından on beş günde bir bu öğretmenin evinde özel sohbet toplantıları yapılırdı. Kenan Hoca'nın evi, Deniz'lerin oturduğu sokağın sonunda, bahçeli, iki katlı, çok şirin yerdedi. Özel sohbetlere her yaştan kişi katılırdı. Sohbetler bazen uzadıgından çay demlenirdi, bisküvi falan olurdu. Yaşça bizden büyük olan bazı abilerimiz de bu sohbetlere çekirdek yiyecek katılırdı. Böyle bir sohbet toplantısını Deniz'le izleyip çıktıktan sonra yürümeye başladık. Yolda Deniz, bana; 'Ne bu yahu çit, çit, çit.

Böyle çekirdek yiyecek devrimcilik olur mu? Ben böyle devrimci olamam, böyle devrimcilik yapamam' demişti.

KÜLTÜR FESTİVALİ

Deniz'in tavrını, yapısını sergileyen çok daha ilginç bir olay vardır. Onu anlatayım. TMTF'nin geleneksel olarak her yıl düzenlediği, 'Uluslararası Kültür Festivali' vardı. Bu festivale, başta sosyalist ülkeler olmak üzere gençler, dünyanın dört bir yanından gençlik örgütleri aracılığıyla değişik gösterilerde bulunmak üzere ülkemize gelir katılırlardı. 1967 yılı Ağustos ayında yapılan festival şenliklerinin son gününde, festivale katılan değişik ulusların gençleriyle bizim gençler Teknik Üniversite'nin Gümüşsuyu'nda bulunan kantininde balo gibi bir şey düzenlemişler. Deniz'le kalkıp gittik.

Baktık orada sosyalist ülkelerden gelmiş genç kızlarla bizim oğlanlar dans edip eğleniyor. Deniz, anında, 'Bu ne biçim sosyalist ülke gençliği' diyerek tepkisini açığa vurdu. Mavi ışıklar diye o dönemin çok sevilen bir müzik topluluğu da orada müzik yapıyordu. Deniz, gitti bu orkestranın davulunu patlattı. Tabii herkes ne oluyor diye şaşkınlık içinde.

O sırada da, 6. Filo İstanbul'a gelmiş, Ortadoğu'da savaş var. Yine Vietnam'da ABD'ye karşı savaşlar var. Deniz, İngilizce olarak 'Vietnam savaşı var. Ulusal kurtuluş savaşları veriliyor. Oysa sizler burada Amerikan müziğiyle dans edip eğleniyorsunuz' diyerek bir ajite çektikten sonra, 'Kahrolsun Amerikan Emperyalizmi, Yaşasın Dünya Halklarının Devrimci Mücadelesi' diye slogan atıp kantinden çıkıp gitti.

'Yanıldınız yenilmedik'

Haziran 1968'de üniversitede devrim istemiyle İÜ'yü işgal eden öğrencilere verilen sözler tutulmaz. İşgal biter ama sorunlar çözümsüz kalır. Deniz, işgalin kaldırılmasına tepki gösteren arkadaşlarını marş söyleyip yatıştırır

DENİZ / Bir isyancının izleri

Turhan FEYİZOĞLU

31 Ağustos 1967 günü, TMTF, İÜTB, İTÜTOTB, İYOTB, ODTÜ-ÖB ve AÜYOTB ortaklaşa olarak "Zeytinyağı Skandalı"nın Marmara ve Ege Bölgesi'nde zeytin üreticisine anlatmak için on il, kırk köyü kapsayan bir kampanya başlatır. Bu kampanya hakkında İTÜ Talebe Birliği, 2 Eylül 1967 Cumartesi günü şu açıklamayı yapar: 1 Eylül'de Edremit'te Yeni Sinema'da saat 16.00'da ilk toplantı yapıldı. Büyük bir dinleyici kitlesinin izlediği toplantıda Faruk Yalnız, Hasan Yalçın, Üstün Karadeniz konuşular. Sahtekârlıkta Amerika'nın ve dış üretim ülkelerinin etkisi olabileceği üzerinde duran konuşmacılar, Ticaret ve Sağlık Bakanlığı yöneticilerinin geniş oranda suçlu olduğunu ileri sürdüler.

10 GÜNDE 50 KÖY, 4 KASABA

Zeytinyağının besleyiciliği üzerinde durarak üreticilerden ve halktan ürünlerine sahip çıkmalarını dilediler. Konuşmacılara çeşitli sorular soran dinleyiciler, devletin suçluları bularak idam etmesi gerektiğini belirterek gençlerden zeytinyağının diğer bölgelerde de propagandasını yapmalarını istediler. Halk tarafından büyük ilgi gören temsilciler gene Hasan Yalçın, Üstün Karadeniz, Faruk Yalnız, Deniz Gezmiş ve Ural Ataşer, Atilla Salt'tan müteşekkil ekipler halinde Güre, Zeytinlik ve Kızıl Keçeli köylerinde halkla konuşular. Temsilciler 3 Eylül'de Ayvalık'ın köylerinde konuşacaklar.

10 günlük gezi süresince 50'ye yakın köy ve 4 kasabada konuşma yapan TMTF İkinci Başkanı Faruk Yalnız ve 5 birlik başkanının dahil bulunduğu 10 kişilik üniversiteliler heyeti, geziye ilgili olarak 11 Eylül 1967 Pazartesi günü bir basın toplantısı yaparak izlenimlerini şöyle açıklar: "Halk, Ticaret ve Sağlık bakanlıklarını suçlu buluyor. Küçük müstahsil bir araya gelemediği için margarincilerle başa çıkamamaktan şikâyetçi. Bu arada karışık yağ ihrac eden firmanın halk arasına saldırgan ajanlar, firma sahiplerini acıdırmaya ve pişmanlık duyduklarını yaymaya çalışıyor."

'KIBRIS MİTINGİ'

Halkın anlatılan gerçekler karşısında soya üreticisi Amerika'nın bu işte büyük ölçüde rol oynadığını kabul edip meseleyi temelden kavradığını söyleyen gençler, Ayvalık ve Burhaniye'de konuşurularmak için tertiplerle karşılaştıklarını açıklar.

22 Kasım 1967 Perşembe günü öğrenci dernekleri tarafından "Kıbrıs Mitingi" düzenlenir. Miting Beyazıt'ta başlayıp Karaköy'den geçip Taksim'de bitecekti. Yürüyüşçüler, Karaköy'e geldiğinde, Deniz burada bir Amerikan motoruna asılı bayrağı gördü. Aniden fırlayıp demir parmaklığı aştı ve bir koşu Amerikan bayrağını yerinden koparak aldı. Sonra o bayrağı Taksim'e çıktıktan sonra yaktılar.

'DEVİRCİ HUKUKLULAR ÖRGÜTÜ'

O dönem hemen hemen bütün öğrenci örgütleri, egemen güçlerin provokasyonlarıyla iki başkanlı hale getirilmiş, işlemez hale sokulmuştur. Bu nedenle devrimci öğrenciler, yeni örgütlenmelere gider.

30 Ocak 1968 Salı günü, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinden bir grup, Türkiye'nin emperyalizmden ve kapitalizmin tahakkümünden kurtulması için verilen savaşa yardımcı olmak amacıyla "Devrimci Hukuklular Örgütü"nü (DHÖ) kurar. DHÖ kurucularının yayımladıkları bildiride özetle şu açıklama yapılır: "Artık cephele belirlenmiştir. Bir yanda emperyalist komprador-ağamütegalibe üçlüsü, diğer yanda antiemperyalist, antifeodal millici güçler. Bu şartlarda tarih madem ki seni 20. yüzyılın ikinci yarısında geri kalmış bir ülkenin insanı olarak yaşamak zorunda bıraktı, o halde sen bu mücadeleye istesen de istemesen de girmek zorundasın."

Devrimci Hukuklular Örgütü'nün ilk etkinliği, 20 Şubat 1968 Salı günü, TBMM'de Adalet Partili (AP) milletvekillerinin Türkiye İşçi Partisi (TİP) milletvekillerinden Çetin Altan, Rıza Kuas, Ali Karacı, Yusuf Ziya Bahadın, Tark Ziya Ekinci ve Yunus Koçak'a

DHÖ üyelerinin katıldığı en önemli eylem, Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ün yuhalanması olayıdır. Öztürk'ü knadıkları gerekçesiyle, başta Deniz olmak üzere Bozkurt Nuhoğlu, Raif Ertem, Mehmet Mehdi Beşpınar, Mustafa Lütfü Kıyıcı, Mustafa İlker Gürkan, Hayri Eroğlu, Rahmi Aydın, Rifat Çaldırık, Sait Bülbül adlı öğrenciler hakkında dava açılır ve 1960 sonrasında ilk kez en uzun süre cezaevinde kalan gençler olur.

saldırarak linç etmeye çalışmaları üzerine olur. 23 Şubat 1968 Cuma günü, FKF, İTÜTB, İTÜTOTB, İÜİFTC, İÜOFTC, İÜDFTC ve Devrimci Hukuklular Örgütü temsilcileri, Taksim Atatürk Anıtı'na bir çelenk bırakarak bildiri yayımlar. Bildiride şu görüşlere yer verilir: "Komprador iktidarına şunu da hatırlatmak isteriz ki, demokrasiden ve emekten yana olanlar bugün her günküden daha güçlüdür. Gücümüz müştaların, tabanca kabzalarının ucunda değil, kafamızda ve yüreğimizdedir."

Devrimci Hukuklular Örgütü, 16 Mayıs 1968 Perşembe günü bir bildiri yayımlayarak FKF'nin başlattığı "NATO'ya Hayır" kampanyasına katıldığını açıklar. 24 Şubat 1968 Cumartesi günü, Ankara Tandoğan alanında "Anayasa Eylemi" tertiplenir.

İstanbul'dan da öğrenciler bu eyleme katılmak için otobüslerle Ankara'ya gider. Deniz Gezmiş, Atilla Özdemiroğlu ve Cihan Alptekin, Ankara'ya eyleme giden öğrenciler arasındadır.

Devrimci Hukuklular Örgütü üyelerinin, bu dönemde katıldığı en önemli eylem, Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ün yuhalanması olayıdır. AİSEC'nin 20. Genel Kurulu, 7 Mart 1968

Perşembe günü, İÜ Fen Fakültesi Konferans Salonu'nda saat 11.00'de başlar.

44 ülkeden iki yüze yakın temsilcinin izlediği salon tamamen dolmuştur. Genel kurul, AİSEC Türkiye Komitesi Başkanı Hasan Saydam'ın yaptığı İngilizce konuşma ile açılır. Hasan Saydam'dan sonra Başbakan Süleyman Demirel adına Devlet Bakanı Seyfi Öztürk kürsüye gelerek konuşma yapmak ister. Seyfi Öztürk'ün kürsüye gelmesiyle birlikte protestolar başlar. Sürekli yuhalamalar, "Yankee Go Home", "Morrison Süleyman", "Safılmışlar", "Bağımsız olmak istiyoruz", "Sen yobazlara hitap et" bağırılmaları arasında Öztürk, konuşmasına sesini yükselterek devam etmek ister. Bu sırada, "Dağ Başını Duman Almış" marşı ile "Gençlik Marşı"ni söyleyen eylemciler, gösterilerini sürdürerek Öztürk'ün konuşmasını engellemeye çalışır.

ÖĞRENCİLER HAKKINDA DAVA

Devlet Bakanı Öztürk'ü knadıkları gerekçesiyle, başta Deniz olmak üzere Bozkurt Nuhoğlu, Raif Ertem, Mehmet Mehdi Beşpınar, Mustafa Lütfü Kıyıcı, Mustafa İlker Gürkan, Hayri Eroğlu, Rahmi Aydın, Rifat Çaldırık, Sait Bülbül adlı öğrenciler hakkında dava açılır. Bu davada yargılananlar, 1960 sonrasında ilk kez en uzun süre cezaevinde kalan gençler olur. "Seyfi Öztürk'ü yuhaladığı" iddiasıyla Sultanahmet Cezaevi'nde tutuklu olan Deniz, 2 Mayıs 1968 Perşembe günü serbest bırakılır.

Yarın: 'Vedat devrim için öldü'

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinden bir grup 30 Ocak 1968'te Devrimci Hukuklular Örgütü'nü (DHÖ) kurar. DHÖ kurucularının bildirisinde şu açıklama yapılır: "Artık cephele belirlenmiştir. Bir yanda emperyalist komprador-ağamütegalibe üçlüsü, diğer yanda antiemperyalist, antifeodal millici güçler. Bu şartlarda tarih madem ki seni 20. yüzyılın ikinci yarısında geri kalmış bir ülkenin insanı olarak yaşamak zorunda bıraktı, o halde sen bu mücadeleye istesen de istemesen de girmek zorundasın."

Deniz Gezmiş, eylemlerin yine en önündedir... (CUMHURİYET ARŞİVİ)

VALİ, BABA GEZMİŞ'LE KONUŞUR:

'Deniz'e söyle işgale son versin'

Deniz'in serbest bırakıldığı dönem, Meksika'dan Japonya'ya kadar tüm dünyayı kasıp kavuran öğrenci isyanları gündemdedir. Türkiye'de de yıllardan beri çözümlenmeyen sorunları nedeniyle üniversiteler içten içe kaynamaktadır.

1968 yılına gelindiğinde, öğrenci istemleri değişiyor, artık üniversitede reform değil, "Üniversitede ve eğitimde devrim" isteniyordu.

İstanbul'da ilk girişim sağcılar tarafından başlatılır. 11 Haziran 1968 Salı günü, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Ufuk Şehri, birlik lokalinde bir basın toplantısı yaparak "Üniversitede reform istediklerini" söyler ve "12 maddeyi kapsayan reform isteklerini, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne verdiğini" açıklar.

12 Haziran 1968 Çarşamba günü, saat 08.00'de başlayacak haziran dönemi sınavlarına girmek için İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencileri üniversiteye gelmiştir. Sınava girmeden önce bazı öğrenciler, derslere girilsin mi, girilmesin mi diye konuşup tartışmaktadır. Hukuk Fakültesi Öğrenci Bürosu'nun önünde ayaklı, seyyar, siyah bir tahta vardır. Boykot taraftarı olan öğrenciler, karatahtaya, "Boykot var" diye yazar.

'İŞGAL KOMİTESİ' KURULUR

Üçüncü sınıf B grubunun medeni hukuk dersinden sınav olacak öğrencileri, sınav salonunda sınav başlamasını beklemektedir. Deniz Gezmiş içeri girer ve bir konuşma yapar. Konuşmada, yapılan eylemin nedeni öğrencilere anlatılır ve işgale katılmaları istenir. İşgal fiilen başlatılmıştır.

Öğrenciler, 14 Haziran 1968 Cuma günü, bu konuya bir çözüm bulmak için toplanır ve "İşgal Komitesi"ni kurar.

Bu arada, Çetin Özek, Osman Saffet Arolat ve Toygun Eraslan tarafından iki gün çalışılarak hazırlanan 52 sayfalık "Üniversite Reform Tasarısı", İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü ve Üniversite Senatosu'na sunulur.

Tasan üzerinde, üniversite yönetimi ve işgalci öğrenciler arasında görüşmeler başlar. Fakat, üniversite yönetimi, öğrencileri oyalama ve aldatma taktiği uygulayarak işgali kaldırmaları konusunda çaba harcar. Dönemin İstanbul Valisi Vefa Poyraz da, işgalin kaldırılması konusunda bazı girişimler içindedir.

CEMİL GEZMİŞ ANLATIYOR

O dönem, İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü'nde görev yapmakta olan Cemil Gezmiş, bu konuda şunları anlatmıştır:

"Dairede bizim müdür sekreteri geldi. Dedi ki, 'Sizi vali istiyor'. Vali de o zaman Vefa Poyraz. Gittim. İçerde daire müdürleri filan var. Onları çıkardı dışarıya. Bana dedi ki: 'Bu boykot ve işgal, amacına ulaştı. Herkes bundan nasibini aldı. Artık çocukların ne istediklerini anladık. Üniversite de gerekli uyarıyı aldı. Artık bunu daha fazla uzatmaya gerek yok. Deniz'e söyle de bu işgale son versin.' Kalktım, ordan taksiye atladım üniversiteye gittim. Deniz'e dedim ki: 'Deniz, durum böyle... Vali böyle dedi. Ne diyorsun buna?' 'Baba, hâlâ aklı havada, istiyorsa orayı da basalım, vilayeti de basalım' dedi. Attık bir taksiye geldik. Çağaloğlu'nda bir berbere soktum. Sakalı uzamış, uykusuz falan. Tıraş oldu. Gittik valinin yanına. 'Sen gir' dedim. Ben, Özel Kalem Müdürü'nün orada oturdum. İçeri girdi. Bir yarım saat konuşmuşlar. Yarım saat sonra çıktı dışarı. Kimse var mı diye sağa sola baktı. 'Gel oğlum, çe-kimme' dedim. 'Baba' dedi, 'İşgali kaldıracamız'..."

İŞGAL KALDIRILIR

Nöbet tutan, üniversitedeki işleri yapan öğrenciler, işgalin kaldırılacağını öğrenince, "İşgali nasıl kaldırırız?" diye İşgal Konseyi'nin toplantı yaptığı salonu basmak ister.

Deniz, gelen arkadaşlarını toparlar, onlara marş söyleyip yatıştırdıktan sonra şöyle seslenir:

"Şimdi yeniliğimizi sanıyorsunuz ama merak etmeyin yeneceğiz."

27 Haziran 1968 Perşembe günü sabahı işgal kaldırılır.

İşgal o gün biter ama üniversitenin ve üniversite öğrencilerinin sorunları 2004 yılında bile çözümlenmemiştir. Hükümet ile üniversite yöneticileri arasında tartışmalar bugün de devam etmektedir.

1968'in Haziran ayında üniversitelerdeki işgal olayları bittikten hemen sonra ABD 6. Filosu'nu kinama eylemleri gündeme gelir. Deniz, İstanbul'da da yapılan bu kinama eylemlerinin yine en önündedir.

Ölenler güneşe gömülür

Amerikan 6. Filosu'nun İstanbul'u ziyareti sırasında ağır yaralanan TİP Eminönü ilçesi üyesi Vedat Demircioğlu ölür. Deniz Gezmiş, İÜ'nün kapısının parmaklıklarına çıkarak arkadaşlarına 'Vedat, devrim için öldü' diye seslenir...

17 Temmuz 1968 Çarşamba günü, gece saat 23 sıralarında devrimci öğrenciler, ABD 6. Filosu'na mensup erlere taş ve yağlıboya atar. Daha sonra Taksim Meydanı'na yürüyen öğrenciler, Taksim Atatürk Anıtı'na 6. Filo ilgileri tarafından konulan çelengi parçalar. Öğrenciler, eylemlerinin polisler tarafından engellenmesi üzerine koşarak Gümüşsuyu yurt binasına sığınır.

Toplum polisleri, sabaha karşı saat 04.30'da Gümüşsuyu İTÜ öğrenci yurdunu basar. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi ikinci sınıf öğrencisi ve TİP Eminönü ilçesi üyesi Vedat Demircioğlu ağır yaralanır.

Devrimci öğrenciler, 18 Temmuz Çarşamba günü, eylem yapmak amacıyla Taksim'de toplanır. Yapılan yürüyüş Gümüşsuyu'nda İTÜ önünde bitirilecektir. Taksim'de eylem yapılır ve öğrenciler, İTÜ Gümüşsuyu binası önünde toplanır. Burada, arkadaşlarının omuzlarında bir konuşma yapan Deniz, 500'e yakın genci bir anda galeyana getirir ve Dolmabahçe'ye doğru bir koşu başlatır. Amerikalılar Dolmabahçe'de dövülerek, taşlanarak denize atılır. Olaylar sırasında 18'i hafif, 2'si ağır 20 denizci yaralanmıştır.

'BUGÜN SAVAŞ GÜNÜDÜR'

Amerikan 6. Filosu'nun İstanbul'u ziyareti sırasında ağır yaralanan ve on gün Beyoğlu İlk Yardım Hastanesi'nde tedavi edilen Vedat Demircioğlu komadan çıkamayıp 24 Temmuz 1968 Çarşamba sabahı ölür.

Bunu duyan devrimci öğrenciler, ellerinde "Katiller" yazılı bir çelengi İstanbul Valilik binası önüne bırakır.

Vedat Demircioğlu'nun ölümüyle başlayan olaylar 25 Temmuz 1968 Perşembe günü de devam eder ve Çağaloğlu savaş alanına döner.

Vedat Demircioğlu için sabahın erken saatlerinden itibaren İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi önünde toplanan öğrenciler, Atatürk Anıtı çevresinde, ellerinde Vedat Demircioğlu'nun portresi ile saygı duruşunda bulunur.

Deniz, üniversite merkez kapısının demir parmaklıklarına çıkarak yürüyen arkadaşlarına şöyle seslenir: "Vedat, devrim için öldü. Ölenler ölür, ölenler güneşe gömülür. Ölenlerin yasını tutacak vaktimiz yok arkadaşlar. Bugün savaş günüdür. Yürüyüşün hedefi vilayettir. Tabutu ve siyah çelengi valinin kapısına bırakacağız."

'ÇOCUKLAR YAPAR BU İŞİ'

Sembolik tabutla yürüyüşe geçen öğrenciler, Plevne Marşı'nı söyleyerek ve slogan atarak Beyazıt'tan adliye binası önüne gelir. Adliye önünde, aralarında Deniz'in de bulunduğu öğrenci temsilcileri birer konuşma yapar.

Eylemciler daha sonra Taksim'e doğru yürümeye başlar. Çağaloğlu Kız Lisesi'nin önünde öğrenciler ile polis karşı karşıya kalır. Ortalık bir anda karışır. Öğrenciler, toplum polisini yoğun bir taş yağmuruna tutar. İki üç koldan hücum eden öğrencilerin taş saldırısı karşısında polis geri çekilmek zorunda kalır. Öğrenci ile polis arasındaki çatışmayı Türk Solu dergisinin bulunduğu büronun penceresinden seyreden eski TKP'nin üyelerinden Şevki Akşit, ağlayarak "Biz Türkiye'de bugünlere de mi görebilecektik. İşte devrim oluyor. Çocuklar yapar bu işi" diye bağırır.

Olayların genişlemeye başladığı bir sırada Çağaloğlu Meydanı'na ikiyüz kadar inzibat eri gönderilir. İnzibat erlerinin duruma müdahalesi üzerine öğrencilerin taş yağmuru kesilir. "Yaşasın ördü. Toplum polisi geldiği yere gitsin" diye bağırarak öğrenciler, daha sonra dağılır.

Polis, 26 Temmuz 1968 Cuma günü, "Deniz Gezmiş ve Harun Karadeniz hakkında gıyabi tutuklama kararı olduğunu, görüldükleri yerde tutuklanacaklarını" açıklar.

HUKUK DERSİ 'PEKİYİ'

Deniz, arandığı bu dönem, Akın Nejat Önal'ın arkadaşı olan İlhan Biber'in Bakırköy'deki evinde saklanır. Evde kaldığı süre içinde İbrahim Oral ile İlhan Biber, Deniz'in dışarıyla irtibatını sağlar.

Deniz, 30 Temmuz 1968 Salı günü sınava girmek için Akın Nejat Önal'la birlikte İstanbul Üniversitesi'ne gelir. Çetin Özek tarafından ceza hukuku imtihanı yapılan ve "pekiyi" derece alan Deniz, bir otomobille üniversiteyi terk ederken sivil polisler çevirir. Deniz tekrar üniversite avlusuna girer ve öğretim üyeleri ile görüşür. Öğretim üyelerinin ikna etmesi üzerine, üniversite kapısında bekleyen sivil polislerle teslim olan Deniz, adliyede yargılandıktan sonra, öğrencileri kanunsuz yürüyüşlere teşvik etmek suçundan tutuklanır.

Türkiye'de üniversite ve fabrika işgalleri olurken dış dünyada da Sovyet Rusya, 21 Ağustos 1968 sabahı Çekoslovakya'yı işgal eder. Sovyet Rusya'nın bu işgalci tutumu sol içerisinde yoğun ideolojik tartışmalara yol açar. İşgale karşı çıkanlar olduğu gibi haklı bulanlar da vardır. TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, "Sovyet Rusya'nın işgalini Amerika'nın Vietnam'a yaptığı işgale" benzeterek kınar. Daha sonra eski TKP'de yer alacak olanlar işgali haklı bulur.

Deniz, Çekoslovakya'nın Sovyet Rusya tarafından işgaline karşı tepkisini, "Kızlırdu oportünizmin göbeğini nalhyor" şeklinde dile getirir.

Deniz Gezmiş Türk Solu dergisini okuyor... (CUMHURİYET ARŞİVİ)

Mustafa Kemal gençliği yürüyüşte

Deniz, tutuklu bulunduğu Sultanahtet Cezaevi'nden 21 Eylül 1968 Cumartesi günü tahliye olur. Bu dönem, bir grup devrimci genç bir araya gelerek 1968 Ekim ayında, Devrimci Öğrenci Birliği'ni (DÖB) kurar.

Deniz'in DÖB'lü olarak katıldığı ilk eylem 30 Ekim ile 10 Kasım 1968 günleri arasında, Samsun'dan Ankara'ya yapılan, "Tam Bağımsız Türkiye İçin Mustafa Kemal Yürüyüşü"dür.

Yürüyüşe katılanlar yayımladıkları bildiride amaçlarını şöyle açıklar: "1919'da başlayan Mustafa Kemal devriminden sonra gelen gelen yöneticiler tarafından amacından saptırılmış, cumhuriyetin bütün kurumları yozlaştırılmıştır. Bugün Türkiye'de dünyada ilk anti-emperyalist ve antikapitalist devrimi gerçekleştiren Mustafa Kemal'e rağmen yabancıların desteklediği karşıdevrimcilerin etki alanına girmiştir. Biz Mustafa Kemal gençliği olarak, sapıtırlan devrimi rayına oturtmaya azimliyiz, kararlıyız. Bugün başlayan yürüyüşün amacı budur."

Yürüyüşçüler, 30 Ekim 1968 Çarşamba günü Samsun'da toplanır. Saat 13.30'da toplu halde Samsun Atatürk Anıtı önüne giderek bir dakikalık saygı duruşunda bulunan yürüyüşçüler, İstiklal Marşı'nı söyledikten sonra en

önde Türk bayrağı ile yürüyüşe başlar. Samsun'u 15-20 kilometre geride bıraktıkları bir sırada emniyet mensupları, yürüyüş yapan 22'si öğrenci, 2'si işçi toplam 24 yürüyüşçünün önünü keser ve önceden izin almadıkları için kanunsuz yürüyüş yaptıkları gerekçesiyle yürüyüşçüleri Emniyet Mü-

den sonra hiçbir hâkim, Mustafa Kemal'i ve O'nun ilkelerini yargılayamaz" diye cevap verir ve O'na bağlılığını belirtir.

Yargıç duruşmayı erteler. Yürüyüşçüler, serbest bırakıldıktan sonra otobüsle Havza'ya gider. Yürüyüş, toplum değişik kesimlerinin tepkilerine yol açmakta gecikmez. Yürüyüşçüler, Ankara'ya yaklaşırken söylentiler artmaya başlar. Söylentilerden en önemlisi şudur: Yürüyüşçüler Antkabin'e giren bir grup eylem koyacak. Eylem koyma bu grup tarafından ve o gece darbe olacaktır.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 7 Kasım 1968 Perşembe günü bir konuşma yaparak

"Gençlerin demokrasi düşmanlarına fırsat verebilecek her türlü davranıştan kaçınmalarını" ister. İnönü'nün bu sert çıkışı üzerine TMGT Genel Başkanı Kazım Kolcuoğlu, İkinci Başkan Taylan Benli, Ankara Üniversitesi Talebe Birliği (AÜTB) Başkanı Bilal Moğol, ODTÜ-ÖB Başkanı İskender Odabaşoğlu ve AYOTB Başkanı Galip Altun bir bildiri yayımlayarak yürüyüşten çekildiklerini açıklar.

Başbakan Süleyman Demirel, 8 Kasım 1968 Cuma günü bir konuşma yaparak "Öğrenci yürüyüşü ile sokaklar eskimez. Yeter ki kanun olsun" der.

Sonuçta yürüyüş 9 Kasım 1968 Cumartesi günü, Ankara'nın Kayaş ilçesinde sona erdirilir.

Deniz Gezmiş:

'Yalnız devrime karşı sorumluyuz partilere değil'

Yürüyüşe katılan öğrenciler, 10 Kasım 1968 Pazar günü Anıtkabir'e giderek Atatürk, Cemal Gürsel ve Devrim Şehitleri'nin kabrini ziyaret eder, Anıtkabir özel defterine şunları yazarlar: "Amerikan emperyalizmine karşı ikinci milli kurtuluş savaşımızda gerçekten izinliyiz. Milli Kurtuluş savaşımız yok edilemez. Onu yok etmek için, bütün Türk milletini yok etmek gerekir. Tam Bağımsız Türkiye İçin Mustafa Kemal Yürüyüşçüleri."

GENÇLİĞİN GÖREVİ

19 Kasım 1968 tarihinde yayımlanan yazısında Deniz, bu konuda şunları belirtiyordu:

"Çağımız, devrimcilerin Amerikan emperyalizmini adım adım kovaladığı çağdır. Çağımız, gençliğin Çekoslovakya'da ve diğer revizyonist ülkelerde karşıdevrimci olduğu çağdır. Çağımız biz yaşta kilerin Vietnam'da, Dominik'te, Meksika'da Amerikan emperyalizmine karşı dövüşerek öldüğü çağdır. Az gelişmiş dünya halkları emperyalizme karşı bir savaş verirken gençlik bunun dışında kalmaz. Biz daima ezilenlerden yana çıkmak zorundayız. Eğer bizim kavgamız antiemperyalist kavgamın paralelinde yürümezse ayaklarımız havada kalır. Yalnız, gençlik bu paralelde savaşırken politik partilerden bağımsız olmak zorundadır. Geçmişteki örnekler bağımlılığın zararlarını göstermiştir. Bu hataları bir kere daha tekrar etmenin hiçbir anlamı yoktur. Gençlik yalnız devrime karşı sorumludur, politik partilere değil. Zaman olur ki, bütün politik partiler karşıdevrimci olabilirler. Bugün Türkiye'de olduğu gibi. Bu nedenlerden ötürü gençliğin görevi antiemperyalist kavgayla katılmak, fakat bağımsız olmaktır. Bugün bu zorunlu kavgada tek umut olması gereken devrimci gençlik bölünmüştür. Bunda şüphesiz ki, oportünist kişilerin rolü büyüktür. Dürüst, yiğit, devrimci kardeşlerimizden bir kısmı, sehterlikleri yüzünden oportünistlerin etki alanına girmiştir.

Bu giriş, onları giderek karşıdevrimcilerin safına düşürmüştür. O kadar ki, Amerikan erlerini denize atmak isteyenlere engel olmak için barikat kurmaya kadar götürmüştür. Bu gidüş onları aktif direnmenin başladığı yerde pasif direnmeye itmıştır.

Çağaloğlu'nda görüldüğü gibi. Bu oportünist kişiler hiçbir şey yapamadıkları zaman faşizm gelir fobisini ortaya atarak devrimci gençliği eylemden çekmeyi denemişlerdir. Bu fobi, kısmen başarı sağlamış ve devrimci eyleme büyük darbe vermiştir. Bu iddiayı dikkatle incelemek gerekir. Sosyalist örgütün yüzde 3 oy aldığı bir ortamda faşizme gitmek için hiçbir sebep bulunmazken bunu söyleyenler Hürriyet Meydanı'nda ve Kızılay'da hiçbir şey halledilmez diyenlerle aynı düşünceye sahiptirler.

Fakat bütün bunları olağan karşılamak gerekir. Çünkü, küçük burjuva sosyalistlerinden daha fazlası beklenemez. Onlar, elbette ki, rahat mücadeleyi tercih edeceklerdir. Bizim bu gibilere söyleyeceğimiz tek şey şudur:

Düşmesin bizimle yola Evinde ağlayanların gözyaşlarını Boynunda ağır bir zincir gibi taşıyanlar.

Devrimci gençlik, Amerikan emperyalizmine ve oportünizme karşı duran gençliktir. Onların görevi, sayısının azlığına, düşmanın çokluğuna bakmadan, Amerikan emperyalizmine karşı sonuna kadar dövüşmektir. O, en iyi biçimde karar veren ve uygulayandır. O, boş gecelerini değil, boylu boyunca ömrünü bu kavgayla verendir. Yaşasın Bağımsızlık Savaşı Veren Dünya Halkları. Yaşasın Tam Bağımsız Türkiye."

Yarın: 'Son sözümüz kahrolsun Amerika'dır'

DENİZ / Bir isyancının izleri

Turhan FEYZOĞLU

Genç

Devrimci öğrenciler, ABD'nin Ankara'ya yeni atadığı Büyükelçi Robert Commer'i kınamak amacıyla 28 Kasım 1968 günü, Yeşilköy'deki Atatürk Havaalanı'na gider. Havaalanında polisle çatışılır.

Commer'in uçağı sanılarak başka bir PAN Amerikan uçağına hücum edilerek, çürük yumurta ve taş atılmıştı. Olay sonrasında gözaltına alınan 18 öğrenciden Deniz Gezmiş, Mustafa Zülkadroğlu, Mustafa İlker Gürkan, Toygun Eraslan ve Rahmi Aydın 29 Kasım 1968 Cuma günü, Bakırköy Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuklanırlar.

Duruşma yargıcının, "Son sözünüz var mı?" sorusuna gençler: "Son sözümüz kahrolsun Amerika'dır" karşılığını verir. Öğrenciler, duruşmadan çıktıktan sonra, "Bağımsız Türkiye Marşını" söyler.

SAĞCI BASINA KINAMA

ABD 6. Filosu'nu kınamak için 11 Şubat 1969 Salı günü öğleden sonra yürüyüş yapan devrimci gençler, daha sonra İstanbul Üniversitesi merkez binasındaki bahçede Atatürk anıtı önünde toplanarak konuşmalar yapar, saygı duruşunda bulunur. Bu arada, bir kısım devrimci genç, üzerinde Vedat Demircioğlu'nun resmi bulunan kırmızı bir bezi, Beyazıt Kulesi'nin tepesine asar. Bu olayı fırsat bilen sağcı basın, "Beyazıt Kulesi'ne Kızıl Bayrak Asıldı" diye yayın yapar.

Devrimci öğrenciler, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nin iki numaralı amfisinde forum düzenler. Forumda, "Biz, 1919 ruhunun 1969 mensuplarıyız. Yeni Kuvayı Milliyeçiyiz. Halk düşmanları ve Amerikalılar kovuluncaya kadar direneceğiz" diye konuşmalar yapılır. Bu sırada, polis ajanı olan ve daha sonra bir gazetede 'Solcu Bir Lider ve Polis Ajanydım' başlığıyla itiraflarını yayımlayan Muzaffer Köklü, ABD 6. Filosu'nu kınamak için kendisini Ankara'da yakmaya karar verdiğini düzenlediği basın toplantısında açıklar. Fakat kendini yakmaktan vazgeçip 13 Şubat 1969 Perşembe günü, İstanbul'a gider.

ATATÜRK TÜRKİYESİ'NİN BAYRAĞI

Yanlış ve kasıtlı haber yapan sağcı basını kınamak için, Devrimci Öğrenci Birliği ve 30 öğrenci kuruluşu adına, üç öğrenci, 13 Şubat 1969 Perşembe günü, Beyazıt Kulesi önünde bir basın toplantısı yapar; "Gençler, Beyazıt Kulesi'ne kızıl bayrak çektiler" yolunda çıkan haberleri kınar. Toplantıda gençler şu açıklamayı yapar:

"Al renk, Türkiye Cumhuriyeti'nin bayrağının rengidir. O, Atatürk Türkiye'si'nin bayrağıdır. Birinci milli kurtuluş savaşımızın şehitlerinin bağımsızlık uğruna döktükleri kanların rengidir. Beyazıt Kulesi'ne çekilen ve üzerinde Vedat Demircioğlu'nun resmi bulunan flamanın rengi de al bayrağımızın rengidir. Bazı gazetelerin kasıtlı neşriyatını kınıyoruz."

Açıklamayı yaptıktan sonra gençler, saat 11.15'te, Beyazıt Kulesi'ne çıkışını ve göndere büyük bir Türk bayrağı çekmiştir.

76 devrimci kuruluşun desteklediği, "Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü" 16 Şubat 1969 Pazar günü yapılacaktır. Mehmet Şevki Eyyüç adlı yazar, 16 Şubat 1969 pazar günü, Bugün Gazetesinde yayımlanan yazısında, "Cihada hazır olunuz" diye dinci kesime seslenir.

'SOLCU GENÇLERİ ARIYORUM'

Kışkırtmalar sonunda İstanbul'a değişik il ve ilçelerden otobüslerle gelen yaklaşık 15 bin kişi, 16 Şubat 1969 Pazar günü, Taksim'de yasal gösteri düzenleyenlere muşt, bıçak, zincir gibi aletlerle saldırıyor ve TİP üyesi Duran Erdoğan ile Ali Turgut Aytaç adlı kişileri öldürüyorlardı. O gün ABD Filosunu kınayan gösteriler yapan solcu gençlere karşı olanlar, tam 34 yıl sonra, 16 Ağustos 2003 tarihinde, Saadet Partisi (SP) Genel Başkan Yardımcısı Ertan Yülek, bir sendika kurulunda yaptığı konuşmada, "Burada birçoğumuz sağcıyız ama, ben 1960'lı yıllarda ABD askerlerini denize atan solcu gençleri arıyorum" diyordu. Yasal bir gösteri düzenleyen gençlerin üzerine saldırıp da iki gencin öldürülmesi döneminde İçişleri Bakanı olan Faruk Sükan, yaptığı açıklamayla olaylardan sorumlu olarak saldırganları değil, saldırıya uğrayan solcu gençleri suçlamıştı. Hatta Sükan, bu olayın olduğu gün Sağmalcılar Cezaevi'nde tutuklu bulunan Deniz Gezmiş'i bile bu olayı yaratan elebaşılardan birisi olarak TBMM'de açıklamıştı. 16 Şubat 1969'da yaşanan olayların devrimci gençler üzerindeki etkisi değişik olmuştur. Bir kısmı eylemlerden uzaklaştı, geri çekildi. Bir kısmı ise daha radikal eylemlere yöneldi.

Deniz'in arkadaşlarından İTÜ öğrencisi olan Oktay Kaynak, "İlk silahlanma kararını Kanlı Pazar olayından sonra aldığımızı" açıklamıştı yargılandığı mahkemede.

'Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü' 16 Şubat 1969 Pazar günü yapılır. Dinci kesimin kışkırtmaları sonucu göstericilere muşt, bıçak ve zincirlerle saldırırlar. 'Kanlı Pazar'da TİP üyesi Duran Erdoğan ve Ali Turgut Aytaç öldürülür.

Kuvayı Milliyeciler

Kanlı Pazar olayından sonra, İstanbul'un her tarafına, "Vatandaş, işte anarşistler, üniversiteli kardeş, bu adamları iyi tanı" başlığı altında gençlik liderlerinden Harun Karadeniz, Çetin Uygur, Osman Saffet Arolat, Hasan Yalçın, Cevdet Açıklı, Vey si Sarısözen, Şevket Orhan, Mustafa İlker Gürkan, Öcal Okay ve Deniz Gezmiş'in fotoğraflarının bulunduğu afişler asılarak, hedef haline getirilir. (CUMHURİYET ARŞİVİ)

'Siz ancak burada talim yaparsınız...'

Bir dönem İstanbul Polis Okulu'nda öğretim üyesi olan Prof. Bedrettin Çalıskur, saldırı ve silahlanma konusunda özetle şu değerlendirmeyi yapmıştı: "Özellikle Kanlı Pazar olaylarının arkasından solcu öğrencilerin silahlanması, kendi aralarında ölü, şehit verdikten sonra olmuştur. Ölüm korkusu kolay değildir. Öldürülme korkusu olmadıkça, kimse kimseyi öldürmez. 17 Temmuz 1968'deki ABD filosu protesto olayına kadar polis hiçbir şekilde gençlerin eylemine zor kullanmak suretiyle karşı koymamıştır. Polis üniversiteye de girmiyor. Bütün bunlar, bu olaydan sonra başlıyor."

Kanlı Pazar olayından sonra 20 Şubat 1969 Perşembe günü, İstanbul'un her tarafına, "Vatandaş, işte anarşistler, üniversiteli kardeş, bu adamları iyi tanı" başlığı altında gençlik liderlerinden Harun Karadeniz, Çetin Uygur, Osman Saffet Arolat, Hasan Yalçın, Cevdet Açıklı, Vey si Sarısözen, Şevket Orhan, Mustafa İlker Gürkan, Öcal Okay ve Deniz Gezmiş'in fotoğraflarının bulunduğu afişler asılarak, hedef haline getirilir.

BOLU DAĞI'NDA KAMP

Sonuçta, devrimci gençler, kendilerini korumak-savunmak amacıyla değişik arayışlar içine girmek zorunda bırakılmıştır. 1969 kışında, Deniz ve bazı arkadaşları, Akın Nejat Önal'ı bulur ve "Abi, Alparslan Türkeş'in adamları her yerde kampa giriyor. Bolu Dağı'nda bir yerimiz var diye hep söylerdin. O dağa gidip, talim yapabilir miyiz?" diye sorar. Akın Nejat Önal, Deniz ve birkaç arkadaşı, Bolu Dağı'nın eteğindeki Elmalı köyüne gider. Amaçları Bolu Dağı'nda eğitim yapmaktır.

Elmalı köyü Akın Nejat Önal'ın annesi Hacer Hanım ile akrabalarının ve çoğunlukla Çerkez kökenli vatandaşların yaşadığı bir köydür. Eğitim yapmaya gidenler, günlerce süren kar- tipi karşısında kaldıkları evden dışarı adım atamaz. Akın Nejat Önal, bunun üzerine, "Sizi başka bir dağa götürüceğim" diyerek, Deniz ve arkadaşlarını İstanbul'da Taksim-Elmadag'a götürür ve "Siz ancak burada talim yaparsınız" diyerek, orada bırakır.

VEDAT DEMİRCİOĞLU OKUMA SALONU

15 Mart 1969 Cumartesi günü, komando olarak adlandırılan bir grup ülkücü öğrenci, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne giderek, fakültenin duvarlarına afiş yapıştırmak ister. Deniz'in de aralarında bulunduğu bir grup devrimci öğrenci buna engel oldukları gibi, afiş

asmak isteyen öğrencileri de tartaklar. Ardından, okuma salonunun kapısına, "Vedat Demircioğlu Okuma Salonu" yazılı bir tabela asar. Bu olaylar üzerine TMTF Başkanı Ekrem Özer, yanına topladığı elli kadar kişiyle Hukuk Fakültesi'ne gider. Okuma salonunun kapısının üzerinde bulunan "Vedat Demircioğlu" yazılı tabelayı söküp yerine, "Ziya Gökalp" yazılı tabelayı asar. Kendilerini milliyetçi olarak adlandırılan grup, ayrıca, 26 Mart gününde düzenledikleri "Bozkurt Gecesi"ne ait afişlerle Bozkurtların gazetesi Türk Yolu afişlerini asar. Ülkücü öğrenciler, bunu yaparken, olay yerine gelen Deniz ve arkadaşları ile Ekrem Özer grubu arasında çatışma çıkar. Fakat, esas büyük olaylar, 17 Mart 1969 Pazartesi günü, patlak verir. Bu olayların sonunda Deniz, "yaralamaya sebebiyet vermek, ruhsatsız tabanca bulundurma" suçlarından, 19 Mart 1969 Çarşamba günü tutuklanırlar ve Sağmalcılar Cezaevi'ne gönderilir. Deniz, Dündar Kılıç ile bu tutukluluğu sırasında Sağmalcılar Cezaevi'nde tanışır.

DENİZ GEZMİŞ'E SALDIRI

Deniz Gezmiş, avukatlarının itirazı üzerine nöbetçi 9. sulh ceza mahkemesi tarafından, 31 Mart 1969 Pazartesi günü, serbest bırakılır. Eylemlerde hep ön saflarda olan Deniz, daima boy hedefi olmuştur. Arkadaşı Eyüp Neşat Yıldırım, bu olaylardan bir tanesini şöyle anlatmıştır:

"15 Mart 1969 Cumartesi günü, sağın önde gelen adamlarından Ekrem Özer ve çevresindekilere İstanbul Üniversitesi merkez binada iyi bir dayak attık. Ekrem Özer ve grubu da bu dayanın acısını Deniz'den çıkartmak için plan yapıyor. Bu olaydan birkaç gün sonra Deniz eve tek başına giderken, vapurdan indikten hemen sonra 15-20 kişilik bir grubun zincirli, bıçaklı, falçatlı saldırısına uğradı. Deniz karşı koyuyor, ama adamlar kalabalık. Çevreden insanlar yetiyor. Deniz bu saldırıdan alınmış bir falçata sırtıyla kurtulmuştu."

Deniz, bundan sonra, Üsküdar'da bulunan evine, zaman zaman Eyüp Neşat Yıldırım ve Metin Eşrefoğlu gibi arkadaşlarıyla gider. Yaşanan bu olayları bazı kesimler, farklı şekilde değerlendirmektedir.

Örneğin, 13 Nisan 1969 Pazar günü, Tercüman gazetesi, yayımladığı bir başyazı ile özetle şu görüşlere yer verir: "Savaş günlerinde, tavizsiz, çıkarsız ve tam imanla silah başına koşar gibi bütün vatandaşların, partilerin, üniversitelerin ve diğer kuruluşların mesuliyet başına koşacakları günler gelmiştir."

Ciddi olunuz, sağlam durunuz sayın devletçiler, liderler, rektörler, profesörler ve gençler! İç savaş başlamıştır." Böyle bir yazının bu tarihte yazılması belki tesadüftür ama bir ayrıntıyı belirtmek istiyorum. 13 Nisan eski tarihte 31 Mart'tır. 31 Mart 1909'da da, İngilizlerin kışkırtmasıyla dinciler tarafından İstanbul'da bir ayaklanma olmuştu.

13 Nisan 1969'da yayımlanan bu yazının hemen ertesiinde dincilerin bir saldırısı daha meydana gelir.

Yarın: Türkiye asla dervişler ülkesi olmaz

PENCERE

Deniz Gezmiş'e...

Deniz; Birkaç günden beri, gazetelerde boy hedefi gibi dizili resimlerini görüyorum. İddialara bakılırsa Ankara'da bir bankayı arkadaşlarıyla birlikte soymuşsun. 124 bin lirayı alıp kaçmışsin. Hakkında "vur" emri çıkmış. Binlerce polis peşinde imiş.

Ben bu satırları pazartesi sabahı yazıyorum. Salı sabahı yayımlanacak. Kim bilir? Aradan geçen zaman içinde belki teslim olacaksın, belki yakalanacaksın ve belki de öldürüleceksin. Seni tanıdığım için kaygılı gözlerle her sabah gazeteyi açıyorum. İçimde bir kuşkuyla "Acaba Deniz bu işi yaptı mı?" diyorum. Senin sonuna dek ülkücü bir genç olduğunda en küçük bir tereddüdüm yok. Ne var ki, bazan ülkücülük insana dengesini kaybettirir; olmadık işler yaptırır. Toplumun bozuk düzenine duyulan büyük tepkinin genç kişilikleri kanun dışı eylemlere itelediği çok görülür. Salt okumuşlarda değil, halk arasında haksız düzene başkaldırıp dağa çıkanlara çok rastlanmıştır. Bütün bunları düşündükçe:

- Deniz bir yanlış yola mı saptı? sorusunu, kafamdan silkip atamıyorum.

Oysa polis tertibinin işaretleri de apaçık ortada... Senin, son üç yılın iki senesini içeride geçirdiğini biliyorum. Yirmi üç yaşındasın henüz... Heyecanlarını frenlemeye de alışık değilsin. Aşırı duyarlı bir insansın. Bütün bunlar üst üste birikince, aklıma ister-istememez bir soru takılıyor:

- Acaba? Ve iktidar, bu acabaların üstüne üniversite gençliği aleyhine bir propagandayı bina etmek olanağını buluyor. İçişleri Bakanı radyolardan senin suçlu olduğunu ilan ettiriyor. Anlaşılan senin kişiliğinde bütün üniversite gençliğini mahkûm etmek hevesine kapılmışlar.

Oysa biliyorum ki sen, kendi menfaatin için banka soymazsın. O kadar akılsız olacağını hiç tahmin etmem. Çünkü, akıllı adam dört arkadaşıyla bankaya girip silah çekerek:

- Sökül paraları! der mi? Gayet iyi bilirsin ki, böyle modası geçmiş küçük gangsterlikleri, ancak; küçük adamlar yaparlar. Hiç insan böyle ilkel usullerle kendi çıkarı için banka soyar mı? Akıllı peynir ekmele yemiş olmalısın ki, hayatını böylesine bir soygun için harcayasın... Hem de 124 bin lira nedir ki? Para mı 124 bin lira?

Eloğlu 26 milyonu bahse değmez bulurken, bir kalemden 100 milyon götürürken, sen 124 bin liracık için canını tehlikeye atarsın... Oysa Hukuk Fakültesi'nin iyi öğrencilerinden idin. Birinci, ikinci sınıfları takıntısız geçtin. Bilirsin ki, banka soymanın incelmış usulleri vardır. Bunlardan çoğunu yazılarda ve açıklamalarda sizlere açıklamıştık.

Mesela, kurarsın kağıt üstünde bir şirket... Diyebilirsin ki sermayesi 500 bin lira olsun! Hemen bir proje yapıp dayarsın yetkili makama... O sırada sizden olanlar iktidarda bulunmalı ki işler yürüsün. Projeye mühür basıldı mı, götürürsün devlet hazinesinden bir elde yirmi milyonu...

Daha başka bir usul: Arkadaş, akraba, veya sizin çeteden birini banka müdürü yaparsın, ya da bir banka müdürüne çengeli atarsın, kaleyi içerden fethedersin. Sonra da usulünce başvurursun: Bir imza, bir müdür, bir de mühür... Gelsin yirmi beş milyon lira...

Eğer müdür: - Hayırlı derse... Sakın ha! Tabanca çekmek, şubeyi basmak, zor kullanmak diye bir şey yok. Gider söylersin sizin çeteye, adamı kulağından tuttukları gibi sürerler başka yere...

Diyeceğim şu ki, her şey kanun kalıbına uydurulmalı.

Uydurulmadı mı, başın belaya girer. Banka soymak için silah talimi yapacağına, siyaset talimi yaparsın. Partiyeye girip mebus olursun, iktidar çetesinin içine yamanıp ağını kurarsın. Sonra da istersen kendin banka açar, sonra da açtığın bankayı batırıp yüz milyonlar götürürsün, veya eski bir bankanın icabına bakarsın. Eğer bazı kimseler işi çakar da kovuşturma açmak isterlerse mebus pazarında onları da satın alırsın.

Bütün bunları gayet iyi bilirsin; çünkü bütün bunları bilecek kadar akıllısın! Ama bilmem ki şeytan mı dürttü seni? Banka soymanın bunca meşru yolu varken, silahı çekip vezneye rampa etmek gibi ilkel bir yola sapacağına hiç inanmam.

Tez vakitte bu güç durumdan kurtulman dileğiyle...

İlhan Selçuk

19.01.1971 tarihinde yayımlanmıştır.

PENCERE

Deniz Yaşasaydı Döner miydi?..

68'li deyince kim gelir aklınıza?..

Önce **Deniz!**..

Deniz Gezmiş..

Sonra?..

★

Gençlik güzeldir..

Ya orta yaşlılık?..

Ya yaşlılık?..

Ya ihtiyarlık?..

Ya ölüm?..

Argoda kör olası hayatın göbek taşına yazılmış bir öğüt vardır:

"Hızlı yaşa, genç öl ki, cenazen yakışıklı olsun!"

Ancak unutmayalım ki 'yakışıklı' ile 'güzel' arasındaki anlam farkı 'muazzam' sözcüğüyle dile getirilebilecek kadar derindir.

★

68'lileri anlamak kolay değildir; tarihin kimi evresinde yaşanan olayları insanlığın serüveninde yerli yerine oturtabilmek, yalnız bilimin işi değil, sanatın da işlevi...

Can Yücel'in Deniz'e ilişkin şiiri bu bakımdan edebiyatın sezgisini dile getirmiştir:

Şiirin adı:

'MARE NOSTRUM'

*"En uzun koşuysa elbet Türkiye'de devrim
O, onun en güzel yüz metresini koştu
En sekmez lüverin namlusundan fırlayarak
En hızlıydı hepimizin
En önce göğüsledi ipi...
Acıyorsam sana anam avradım olsun,
Aşk olsun sana çocuk, Aşk olsun!.."*

İp Deniz'in boğazına takılmadı, o göğüsledi ipi; bir sürat koşusunda tarihin maratonuna takılarak zamanı hayatın kronometresinde aştı.

'Tarihsel zaman' kimi zaman bir ömrün yaşam biçiminde somutlaşabilir.

★

Tarihsel zamanın sürekli gerçeğine bilinçle aşılanamayan kişi zamaneye teslim olur.

'Zaman' başkadır..

'Zamane' başka..

Zamane, zamanın zavallı dışavurumunun geçici aldaniş sürecidir...

Zamanenin koşullarına uymak için alçalmak da elbet bir yaşam yöntemi!..

★

Kaç yıl geçti aradan?..

Deniz ve arkadaşlarının sezgileriyle kavrayıp yüreklerinde ısıttıkları hakça bir dünya düzeninin gereği, bugün çok daha büyük ve uzak bir özlem...

Zamane kötü mü kötü..

Dünyaya pençelerini geçirmiş bir sömürü imparatorluğunun akıl almaz ve yürek dayanmaz düzeni, en çarpıcı biçimde ortaya çıktı...

Peki, Deniz yaşasaydı bugün ne yapardı?..

Zamaneye mi uyardı?..

Döner miydi?..

Döneklesir miydi?..

★

Sorunun yanıtı ister 68'li olsun ister olmasın, ister genç olsun ister olmasın, ister güzel olsun ister olmasın, her insanın vicdanındadır.

İlhan Selçuk

Türkiye dervişler ülkesi olamaz

Yargıtay Başkanı Öktem'in cenaze namazının kılındığı sırada bazı din adamları, 'Allahsızın namazı kılınmaz' diyerek törendekilere saldırır. Saldırıya uğrayanlardan CHP lideri İsmet İnönü, olayı '31 Mart Vakası' diye niteler

DENİZ / Bir isyancının izleri

Turhan FEYZOĞLU

Yargıtay Başkanı İmran Öktem, 1 Mayıs 1969 Perşembe günü, geçirdiği bir kalp krizi sonucu ölü. 3 Mayıs Cumartesi günü Ankara-Maltepe Camii'nde kalabalık bir halk topluluğu ile İmran Öktem'in cenaze namazı kılındığı sırada bazı din adamları ile dinciler, "Allahsızın namazı kılınmaz" diyerek cenaze namazının kılınmasını engelledikleri gibi, cenaze törenine gelenlere de saldırırlar.

31 MART VAKASI

Saldırıya uğrayanlardan CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, tepkisini şöyle dile getirir:

"Olay her manası ile kesin ölçüde bir 31 Mart Vakası'dır."

DÖB, FKF, İTÜ Öğrenci Birliği, Ankara Üniversitesi Talebe Birliği, TMGT, İTÜ Teknik Okulu Öğrenci Birliği, İstanbul Özel Gazetecilik Yüksek Okulu Fikir Kulübü, İstanbul Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi Talebe Cemiyeti, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Talebe Cemiyeti, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Talebe Cemiyeti, İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi Talebe Cemiyeti, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Talebe Cemiyeti ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Talebe Cemiyeti, 3 Mayıs Cumartesi günü ortaklaşa yayımladıkları bildiriye, İmran Öktem'in cenazesine yapılan saldırıyı kınar. Bildiri şöyledir:

"Türkiye Halkına, Mustafa Kemal'in önderliğinde Kurtuluş Savaşı veren halkımız; İkinci bir kurtuluş savaşının eşliğindedir. Amerikan emperyalizmi ve işbirlikçi siyasi iktidar tarafından sinsi sinsi teşkilatlandırılan karşı devrimci kişiler azgınlaşmışlardır. Namuslu bir milliyetçi olan İmran Öktem'in cenazesine saldıranlar emperyalistlerin zavallı kuklalarıdır. Devrimci gençlik ve halkımız bağımsızlık yolunda kendilerine gereken dersi verecektir. Kahrolsun Amerikan emperyalizmi ve işbirlikçileri. Kahrolsun irtica. Yaşasın tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye."

'İRTİCA İKTİDARIN BİR OYUNU'

İstanbul'da 5 Mayıs 1969 Pazartesi günü, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde bir forum düzenlenir. Sabahın erken saatlerinde Hukuk Fakültesi birinci sınıf amfisinde toplanan öğrenciler "Emperyalizm ve irticaya karşı forum" adı altında bir toplantıya katılır. Amfiyi hüncü hüncü dolduran öğrenciler, ilk önce, İmran Öktem için bir dakikalık saygı duruşunda bulunur. Daha sonra yapılan konuşmalarda, "İrticanın, emperyalizmin ve onun Türkiye'deki iktidarının bir oyunu olduğu" belirtilir. Öğretim üyelerinin de katıldığı forumda konuşan bir öğrenci temsilcisinin, Atatürk'ün, "Türkiye asla dervişler, müritler ve mezcuplar ülkesi olamaz" şeklindeki konuşmasını nakletmesi büyük bir tezahürata yol açar.

'DEVİMLER YAŞAR'

Forumdan çıkan kalabalık öğrenci grubu, en önde "Devrimciler ölü, devrimler yaşar" ibaresi yazılan bir çelenkle ve ellerinde pankartlarla yürüyüşe geçer.

"Atatürk Geliyor - Kahrolsun İrtica - Hükümet İstifa" diye bağırarak yürüyüşçülerin önü Çemberlitaş'ta kesilir. Toplum Polisi Müdür Muavini Yusuf Aksu, yürüyüşün kanunsuz olduğunu söyler. Ancak gençler, Aksu'yu iterek yürüyüşlerine devam eder ve Adliye Sarayı önüne gelir.

Bu olay nedeniyle Celal Doğan, Cihan Alptekin, Yücel Özbek, Mustafa Karşılaman, İştan Gündüz, Mustafa Zülkadiroğlu, Mustafa Lütfi Kıyıcı, Deniz Gezmiş, Mehmet Mehdi Beşpar ve Mehmet Cavit Kavak hakkında dava açılır.

Yarın: Merhaba Ernesto gibi ölenlere

İmran Öktem'in cenaze töreninde yapılan saldırıyı kınayan öğrenci birlikleri ortak bir bildiri yayımlar: "Mustafa Kemal'in önderliğinde Kurtuluş Savaşı veren halkımız; ikinci bir kurtuluş savaşının eşliğindedir. Namuslu bir milliyetçi olan İmran Öktem'in cenazesine saldıranlar emperyalistlerin zavallı kuklalarıdır. Devrimci gençlik ve halkımız bağımsızlık yolunda kendilerine gereken dersi verecektir. Kahrolsun Amerikan emperyalizmi. Kahrolsun irtica. Yaşasın tam bağımsız Türkiye."

Saldırıya uğrayanlardan CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, tepkisini şöyle dile getirir: "Olay her manası ile kesin ölçüde bir 31 Mart Vakası'dır."

Öğrenci ile polis karşı karşıya kalır...

O laysız gün geçmemektedir. 1969 Haziran ayında, 1960 sonrası en büyük öğrenci eylemleri meydana gelir.

29 Mayıs 1969 Perşembe günü, Üniversite Tazminat Tasarısı TBMM'de görüşülüp kanuna bağlanmadan, parlamento tatile girer.

Bunun üzerine başta İstanbul Üniversitesi olmak üzere Ankara ve Ege üniversitelerinden yüzlerce öğretim üyesi idari görevlerinden istifa eder. Başbakan Süleyman Demirel, bu tepkiler üzerine, "Üniversite reform tasarısı mevcut değil ki, çıktı, çıkmadı münakaşası yapılsın" açıklamasını yapar.

GEZMİŞ BİLDİRİYİ OKUR

İstanbul Üniversitesi Rektörü Ekrem Şerif Egeli ise, "Üniversite reform tasarısı Meclis'e sunuldu" diyerek farklı bir açıklamada bulunur.

30 Mayıs 1969 Cuma günü sabahı İstanbul Tıp Fakültesi ile Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğrenciler tarafından işgal edilir. Saat 11.00'de Hukuk Fakültesi'nin bir numaralı amfisinde toplanan öğrenciler, bir forum düzenler. Forumda, görüşlerini dile getiren öğrenciler, Hukuk Fakültesi'nin işgal edilmesine karar verir. İşgal hareketini yürütmek için, "Devrimci Direniş Komitesi" adı altında bir organ oluşturulur. Komiteye Deniz Gezmiş de vardır.

Forumdan sonra yürüyerek toplu halde rektörlük binası önüne gelen öğrenciler, rektörün istifasını isterler. Ögleden sonra "Devrimci Direniş Komitesi" adında Deniz Gezmiş bir numaralı bildiri okur ve ikincisinin beklenmesini ister. Bildiri şöyledir:

"12 Haziran işgallerinden beri, üniversite reform tasarı-

risını siyasi iktidar ve üniversitedeki onun işbirlikçileri sürekli olarak atlatmakta idi.

Asistan arkadaşlarımızın haklı isteklerine karşı, siyasi iktidar çözüm getiren tasarıların görüşülmesini gelecek dönem parlamento oturumuna kadar ertele. Siyasi iktidar, bu tutumu ile demokratik haklarımızın alınmasını politik amaçları içinde eritme ve bizi uyutma taktiklerine feda etti.

Hedeflerimiz, siyasi iktidara sonuna kadar direnmek. Siyasi iktidarın üniversitemizdeki işbirlikçilerinin kesin olarak tasfiyesi.

Yarın rektör tarafından olağanüstü toplantıya çağrılan Senato, bütün olarak istifa etmeli ve üniversitenin temel ögesi olan öğrencilerden yana olduklarını göstermelidirler. Bütün dekanlar ve fakülte yönetim kurulu üyeleri istifa etmelidir. Öğretim üyelerinin ve asistanların sınavlara girmeme kararından dolayı sınavlar ertelenmiştir."

EN ŞİDDETLİ ÇATIŞMA

8 Haziran Pazar günü akşamı konuyu görüşmek üzere öğrenci örgütleri başkanları saat 18.00'de TMGT'de toplanır. Toplantıya Tabii Se-

notör Kadri Kaplan da katılır.

Sonuçta, 1960 sonrasında meydana gelen öğrenci-polis çatışmalarının en şiddetlisi gerçekleşir.

Yer: Hürriyet Meydanı, Tarih: 9 Haziran 1969 Pazartesi.

26 ÖĞRENCİ YARALANIR

Öğrenciler sabah saat 08.00'den itibaren sınavlara girmek üzere üniversitenin önünde toplanmaya başlar. Kısa sürede merkez binanın önünde toplanan binlerce öğrenci, polisi kinamaya ve marş söylemeye başlar.

Gittikçe sayıları artan öğrenciler, "Polisiz Üniversite İstiyoruz - Rektör İstifa - Üniversite Senatosu İstifa" diye tempo tutarak hep birlikte slogan atmaya başlar.

Heyecan içinde olan binlerce öğrenci arasında başlayan dalgalanma bir anda öğrenci ile polisi karşı karşıya getirir. Polisler kalkan ve coplarla, öğrenciler ise taşlarla kıyasıya birbirine girer.

Çatışmada 26 öğrenci, yedi gazeteci, üç polis çeşitli yerlerinden yaralanır.

Amerikan 6. Filosu'nu protesto için toplanan göstericiler, ellerinde dövizlerle yürüyüş öncesi Beyazıt Meydanı'nda İstanbul Üniversitesi'nin önünde...

Savaşa dönüşen çatışma

Yer: Beyazıt Meydanı. Saat: 08.00, Tarih: 10 Haziran 1969 Salı.

İstanbul Üniversitesi'nin Esnaf Hastanesi'nin karşısında bulunan kapısının önünde biriken ve "Polis kordonu altında sınavlara girmeyeceğiz" diye ant içen öğrenciler, matbaada bastırıldıkları, üzerinde iki polis ve arasında öğrenci resmi olan ve "polis kordonunda sınavlara girmeyeceğiz" yazılı bez kokartları göğüslerine asarlar.

İşkilâ "Gazi Osman Paşa" ve "Gençlik" marşlarını çalan öğrenciler, daha sonra, rektörü ve Senato'yu istifaya davet eden sloganlar atarlar. "Bağımsız Türkiye", "Gerçekten Demokratik Türkiye" ve "Halka Dönük Üniversite" diye tempo tutarlar. Sayıları üç bini aşan öğrenci kitlesi, toplu halde üniversitenin yan kapısı önünden, yürüyüşe başlar. Sultanahmet Meydanı'na inen öğrencilerden bir kısmı Alman Çeşmesi'nin önünde toplanır.

'POLİS YUVAMIZI TERK EDENE DEK'

Deniz, burada toplanan öğrencilere şöyle seslenir: "Polis yuvamızı terk edene kadar mücadeleye devam edeceğiz. Zafer bizindir. Yeter ki, sizler inançlı olarak mücadeleye devam edin aslan kardeşlerim. Eylemimiz tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye mücadelesinin bir parçasıdır. Demokratik üniversitenin gerçekleştirilmesi için giriştiğimiz mücadele halkımızın milli demokratik devrim mücadelesinden ayrılmaz. Öğretim üyelerinin davranışları, biz gençliği sindirme yolunda bir adımdır. Buna karşı sonuna kadar direnmemiz gerekir. Savaşımız senato ve arkasındaki emperyalizm ve işbirlikçileridir. Savaşımız, Türkiye'nin bağımsızlığı içindir."

Öğrenciler, daha sonra, hep birlikte şu andı içer: "Biz Amerikan emperyalizmine ve onun işbirlikçilerine karşı sokak, meydan ve üniversitelerde sonuna kadar, tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye için sonuna kadar dövüşeceğiz."

Perşembe günü tekrar buluşmak üzere anlaşılan öğrenciler dağılmaya başlar. Mustafa Zülkadiroğlu, bundan sonrasını şöyle anlatmıştır:

"Deniz, kalabalığı Sultanahmet'teki Alman Çeşmesi'nin önünde dağıtmak istiyordu. Biz o gün, polisle çatışmak için hazırlanmıştık. Deniz'e, Sen ne yapıyor-sun?" diyerek karşı çıktık."

Deniz, bunun üzerine, "Dövüşmeye gidiyoruz" diyerek, öğrencileri, Alman Çeşmesi'nin önünden Beyazıt'a geri döndürür. Beyazıt Meydanı'nda öğrenciler ile polisler arasında büyük bir çatışma meydana gelir.

Altı saat süren öğrenci-polis çatışması sonunda öğrenci, polis ve halktan 33 kişi yaralanır. 10 Haziran 1969 günü meydana gelen öğrenci-polis çatışmasında yaralanan Deniz, İstanbul'da tedavi olduktan sonra Ankara'ya gider ve SBF'de kalmaya başlar.

FİLİSTİN GÜNLERİ...

Deniz, bu kaçıktığı dönemde, Filistin'e gider. Filistin'e Deniz ile birlikte giden Ömer Erim Süerkan, Filistin'e gitme olayını şöyle anlatmıştır:

"O sıralar Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi'nin Türkiye devrimci gençliğiyle ilişki kurma girişimleri ve Filistin'e davet olanağı vardı. Haziran ayı sonlarında Ankara ve İstanbul öğrenci hareketinin liderleri olarak bir araya geldik. Bu sırada Yusuf Küpeli ve Mahir Çayan ile daha yakın ilişki içindeyiz. Filistin'e öğrenci hareketi için ilk gidenler biz olduk. Ben, Deniz, Cihan, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi öğrencisi Kıbrıslı Fadil Hasan, Monşer takma isimli diğer bir Kıbrıslı arkadaş ve Yusuf Küpeli birlikte gittik. Mahir Çayan da bizimle gelecekti. Fakat, Mahir gelmedi."

YENİDEN ÖĞRENCİLİK GÜNLERİ

Filistin'de bulunduğu sırada Deniz, Naif Havatme ile görüşüyor. Yusuf Küpeli, bu konuda özette şunları anlatmıştır: "Bizleri Naif Havatme ile karşılaştırdılar. Deniz, büyük ve gizli bir örgüti temsil ettiğimizi, kendisinin bu örgütün sözcüsü olduğunu vb. söyledi. Burada kalıp çarpışacağız, belki öleceğiz vb. diye anlatmaya başladı. Abu Süleyman da çeviriyordu. Havatme, kibarcı, 'Biz zaten enternasyonal bir yolda kurmak istiyoruz, buna katılmamız, diğer arkadaşlarımızı da getirmemiz yararlı olur' vb. diye yanıtladı."

Filistin'e 1969 Haziran ayının sonunda gidilir, Ağustos ayında ise geri dönlür. Deniz, bu kez yeni bir durumla karşı karşıya kalmıştır.

Mustafa İker Gürkan, yaşadığı öğrenci eylemlerini değerlendirerek şunları söylemiştir: "Bu Devlet-i Âli Osmanîye'yi yönetenleri çok iyi falan sanma, adamın başına öyle işler getirirler ki, olmayacak yerde namus belasına hapse düşersin!"

Deniz'in de başına böyle bir iş gelir ve Devlet-i Âli Osmanîye mantığıyla ibret-i âlem olsun diye yaklaşık elli kişiyle yapılan bir eylem neden gösterilerek sadece Deniz, üniversiteden ihraç edilir. Bu konuda Danıştay'a açtığı ihraç kararını iptal davası, Danıştay 12. Dairesi'nin 11 Kasım 1970 günü aldığı bir kararla Deniz'in lehine sonuçlanır ve öğrenci olma yeniden hak kazanır.

Deniz, Vietnam'ın devrimci lideri Ho Şi Minh'i anma törenindeki konuşmasını Özkan Mert'in dizeleriyle bitirir

Merhaba Ernesto gibi ölenlere

8 DENİZ / Bir isyancının izleri

Turhan FEYİZOĞLU

Deniz, Filistin'den döndükten sonra ilk kez ODTÜ Öğrenci Birliği seçimlerinde, daha sonra da SBF Öğrenci Derneği'nin düzenlediği bir anma toplantısında görünür.

Vietnam'ın devrimci lideri Ho Şi Minh, bu sırada hayatını kaybeder. Bunun üzerine, SBF Öğrenci Derneği Başkanı Cengiz Çandar tarafından, SBF'nin konferans salonunda, "Ho Şi Minh'i Anma" töreni düzenlenir. Anma töreninin yapılacağı salona Mustafa Kemal Atatürk ile Ho Şi Minh'in iki posteri yan yana asılır. Bu anma törenine katılan Deniz, bir de konuşma yapar.

7 Eylül 1969 Pazar günü yapılan törende Deniz, özette şu konuşmayı yapar: "Amerikan emperyalizmine karşı yedi iklim, dört cephe mücadele ettik. Bolivya'da, Venezuela'da, Angola ve Vietnam'da kahramanca ölmesini bildiğimiz bugünlere Ho Şi Minh arkadaşını kaybettik. Onun Amerikan emperyalizmine karşı verdiği kavgada, kararlı, azimli tutumu zor günlerimizde bizlere yol gösterecek ve Vietnam halkının milli demokratik devrim mücadelesinde inançlı adımları oportünizme karşı mücadelemize bizlere örnek olacaktır."

Deniz sözlerini Özkan Mert'in şiirinden dizeler okuyarak bitirir:

Merhaba Ernesto gibi ölenlere
Merhaba Camillo gibi ölenlere
Merhaba Ho Şi Minh'lere
Yuh olsun emperyalizme.

Bu dönem, Milli Kurtuluş Savaşlarıyla ve Vietnam Halkıyla Dayanışma Derneği adı altında bir dernek kurulmuştur. Derneğin amacı: Emperyalizme karşı yıllardır kahramanca mücadele eden Vietnam halkıyla, halkımız arasındaki dayanışmayı güçlendirmektir.

CEZAEVİNDEN MEKTUP

Derneğin kurucularından birisi de Deniz Gezmis'tir. O dönem SBF'de öğretim üyesi olan Prof. Bahri Savcı, bu dernek yüzünden Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nın Evrak no: 1971/125, Esas no: 159, Karar no: 122 iddianamesiyle yargılanmıştır. Bu sırada, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi öğrencisi Mehmet Cankin, 19 Eylül 1969 Cuma günü, Beşiktaş'ta bulunan Işık Mühendislik ve Mimarlık Özel Yüksek Okulu'nda saat 21.30 sıralarında, öldürülür.

Deniz, Mustafa Taylan Özgür ile Ankara'dan İstanbul'a geldiğinde de, Mustafa Taylan Özgür, silahlı saldırı sonucu öldürülür. 23 Eylül 1969 Salı günü yakalanan Deniz, tutuklu bulunduğu Sağmalcılar Cezaevi'nden arkadaşlarına şu mektubu yazar:

"Amerikan emperyalizmine karşı verdiğimiz kavgada tıpkı bizden evvelkilerde olduğu gibi hapishanelere de gireceğiz, arkadaşlarımız da ölecek. Bu bizi yıldırmamalı, fakat her ölen kardeşimizin hesabını, karşı devrimcilerden ve baş sorumluların Amerikan emperyalizminden soracağız. Üstelik son olaylar bizim ne kadar güçlü olduğumuzu ortaya koymuştur. Çünkü onların bizden ne kadar korktuğu, ürküttüğü ortaya çıkmıştır. Onlar için tehlike çanları çalmaya başlamıştır. Bizim şimdiki durumumuz 1946'larda, 1952'lerde daha ağır şekilde geçmiştir ve onlar yılmamışlardır. Bu, solun tarihi gelişim içindeki geçit noktasıdır. Bundan böyle güçlerimizi merkezleştirebilir daha hazırlıklı ve daha sorumlu mücadeleye geçebiliriz."

ART ARDA ÖĞRENCİLER ÖLDÜRÜLÜR

25 Kasım 1969 Salı günü yapılan duruşmasından sonra serbest bırakılan Deniz'i bu dönem Yıldız Devlet Mimarlık- Mühendislik Akademisi yerleşkesinde görmekteyiz.

Bu dönem, art arda öğrenci öldürülmektedir.

Mehmet Büyükevîncin 8 Aralık 1969 Pazartesi, Battal Mehmetoğlu 14 Aralık 1969 Pazar günü, pusu kurularak öldürülür. Deniz, öldüğünü haber aldığı Battal Mehmetoğlu'nun cenazesinin bulunduğu yere gelir. Yerde yatan Mehmetoğlu'nun boynundaki kol-yeyi alıp içine baktığında genç bir kızın resmini gören Deniz, duyulanı ve ağlar.

Mehmet Büyükevîncin ve Battal Mehmetoğlu'nun silahlı saldırı sonucu ölmesi üzerine öğrenciler, 15 Aralık 1969 Pazartesi günü, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin bir nolu amfisinde forum düzenler. Deniz ve asistan Tanör'ün de konuşma yaptığı forumda Adliye'ye kadar yürüme kararı alınır.

Üniversiteden yürüyüşe başlayan öğrenciler, Çarşıkapı'ya geldiklerinde, ortaklık bir anda karşı. Öğrencilerle polis arasında görülmemiş bir taş duellosu başlar. Bu arada, molotofkokteylleri, dinamit lokumları ve tabanca mermileri vızıldamaya başlar. Olayların gittikçe büyümesi üzerine İstanbul Valisi Vefa Poyraz'ın emri üzerine toplum polisi Beyazıt Meydanı'ndan geri çekilir ve çatışma durur.

Yıldız Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi'ndeki (DMMA) devrimci arkadaşlarıyla dayanışmak amacıyla Yıldız'a giden Deniz, DMMA'lı devrimcilerle sohbet ederken, "Sağcuların saldırılarına karşı neler yapıyorsunuz, nasıl tedbir alıyorsunuz?" diye sorar. Yıldız DMMA Dev-Genç İkinci Başkanı Hüsnü Akkaya, Sirkeci'de av malzemeleri satan bir mağazadan satın aldığı biri 22 kalibrelik, diğeri 5'li şarjörleri iki adet tüfeği, Deniz'e gösterir. Tüfeke neler yapılabilir diye birkaç hareket de gösteren Deniz, DMMA'dan ayrılır, TMGT'ye gider.

Deniz Gezmis, Sağmalcılar Cezaevi'nden arkadaşlarına şu mektubu yazar: Amerikan emperyalizmine karşı verdiğimiz kavgada tıpkı bizden evvelkilerde olduğu gibi hapishanelere de gireceğiz, arkadaşlarımız da ölecek. Bu bizi yıldırmamalı, fakat her ölen kardeşimizin hesabını, karşı devrimcilerden ve baş sorumluların Amerikan emperyalizminden soracağız. Üstelik son olaylar bizim ne kadar güçlü olduğumuzu ortaya koymuştur. Çünkü onların bizden ne kadar korktuğu, ürküttüğü ortaya çıkmıştır. Onlar için tehlike çanları çalmaya başlamıştır. Bizim şimdiki durumumuz 1946'da, 1952'de daha ağır şekilde geçmiştir ve onlar yılmamışlardır...

Yıl 1970. Deniz Gezmis ve Cihan Alptekin Bursa Cezaevi'nde...

'Marksist, her dönemde devrimcidir...'

Güvenlik kuvvetleri, 20 Aralık 1969 Cumartesi günü, DMMA'da bir arama yapar. Aramada DMMA Dev-Genç İkinci Başkanı Hüsnü Akkaya'nın satın aldığı 22 kalibrelik tüfek de bulunur. Tüfeğin Deniz'e ait olduğunu öne süren güvenlik kuvvetleri, TMGT'ye baskın yapar ve Deniz'i gözaltına alır.

21 Aralık 1969 Pazar günü, Adliye'ye sevk edilen Deniz Gezmis ve TDGF İstanbul İl Sekreteri Cihan Alptekin'i, gece Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesi, hürriyeti tahdit, darp, av tüfeği bulundurma ve halk mahkemesi kurmak suçlarından tutuklar. Kararı öğrenen Deniz, şu açıklamayı yapar:

"Ankara'da bulunduğum sırada, İstanbul'da işlemediğim bir suçtan itham ediliyorum. Henüz mahkemem yapılmadan İçişleri Bakanı, 'Suçlular bulundu' diyerek, mahkemeyle etki altında bırakmıştır. Haksız yere tutuklanıyorum. Bu nedenle açık grevine başlıyorum."

Deniz ile Cihan Alptekin, tutuklandıktan sonra Sağmalcılar Cezaevi'nin "Hasımlar Koğuşu"na konulur.

ÇATIŞMA İÇERİDE SÜRER

Sağ ve sol kesimden bazı gençler, bu sıra, haklarında açılmış bazı davalar nedeniyle Sağmalcılar Cezaevi'nde tutukludur. Çatışma, sadece dışarıda değil içeride de devam eder. Deniz ve arkadaşları ile Mehmet Büyükevîncin'i öldürdüğü iddiasıyla tutuklu bulunan Mücadele Birliği üyesi Yavuz Aslan Argun ve arkadaşları arasında, 2 Ocak 1970 Cu-

ma günü kavga çıkar.

Deniz, Sağmalcılar Cezaevi'ndeyken Deniz ve arkadaşlarının imzasıyla bir yazı yayımlanır. 1970 Haziran ayında yayımlanan yazı, Deniz'in bu dönemdeki amacını ortaya koymaktadır. TDGF İstanbul Bölge Yürütme Kurulu Başkanı Cihan Alptekin, Sekreteri Ömer Güven, İbrahim Öztas, Kenan Rıfkı Ertuğrul ve Deniz Gezmis imzasıyla yayımlanan "manifesto" şöyledir:

turmaya yönelmişler, hapishaneler hiçbir dönemde olmayan bir sayıda devrimci ile dolmuştur. Filistin'de yürütülen devrimci mücadelenin ülkemizde de etkisini göstermesi karşısında telaşa kapılan ememen sınıflar birtakım provokasyonlarla Filistin'de emperyalizme karşı dövüşmüş devrimci kardeşlerimize aşağılık tertipler hazırlamıştır. Önümüzdeki dönem kardeşimizin silahlı saldırısını arttıracak, egemen sınıfların faşist yöntemlere başvuracağı dönemdir. Her dönemin politik çizgisi, tutarlı bir askeri çizgi ile birleştirilmelidir. Her dönemde ne yapmalıyız?

'NE YAPMALIYIZ'

● Militan örgütlenmeye hız vermeliyiz,

● Karşıdevrimcilerin silahlı saldırınlıklarını etkisiz bırakmalı, mücadelenin her biçimine hazırlıklı olmalıyız,

● Emperyalizmle dövüşen dünya halklarıyla bağlarımızı daha da sıkılaştırmalıyız, bu bağ en güçlü biçimde ülkemizde emperyalizme karşı mücadeleyle kurulacaktır,

● Saffarımızda bozguncu, pasifist ve küçük burjuva entelektüel eğilimleri açığa çıkarıp etkisiz hale getirmeliyiz,

● İşçi, köylü yığınlarının kendiliğinden gelme hareketlerinin örgütleyicisi olmali ve proleter devrimci politik düzeye ulaşmalıyız. Marksist, her dönemde devrimcidir. En iyi Marksist odu ki mücadelenin her safhasında devrimci öfkesini pratiği ile birleştirir. Her devrimcinin görevi devrim yapmaktır."

Yıl 1969. Sağmalcılar Cezaevi.

"1968'den beri yoğunlaşan gençlik eylemleri bu yıl nitelik bakımından büyük bir değişime uğrayarak yeni bir döneme girmiştir. Profesyonel devrimci kadrolar yetişmiş, emperyalizme karşı dövüşen dünya halkları ile organik bağlar kurulmuş ve en önemlisi militan örgütlenmeye doğru ilk adımlar atılmıştır. Buna karşılık Amerikan emperyalizmi-işbirlikçi sermaye-feodal mütteğallibe üçlü devrimcileri silahla sus-

Deniz, Che Guevara hayranıdır. Hasan Atao, Deniz için "Latin Amerika'nın Che'si, Türkiye'nin Deniz'i vardır" der.

'Bu ülkede yaşama şansım yok'

Deniz ile Cihan, tutuklu oldukları İstanbul Sağmalcılar Cezaevi'nden sıkı güvenlik önlemleri altında Bursa'ya gönderilerek Bursa Cezaevi Savcısı Ali Haydar Cengiz'e, 10 Haziran 1970 Çarşamba günü teslim edilir.

Bursa Cezaevi'nde bir kısım mahkûm, çeşitli nedenlerle 23 Temmuz 1970 Perşembe günü ayaklanır. Cezaevi Savcısı Ali Haydar Cengiz ile 17 gardiyarı rehin alan isyancı mahkûmlar, Deniz'e, "Başımıza geç!" teklifi yapar. Fakat Deniz, isyancı haklı bulunduğu için bu öneriyi reddeder ve olayların bastırılması konusunda çaba gösterir. Askerlerin gelmesi sonucunda, isyan sona erdirilir.

Deniz ile Cihan, 18 Eylül 1970 Cuma günü Bursa Cezaevi'nden tahliye edilir. Deniz, serbest bırakıldıktan sonra, Erzurum Askerlik Şubesi'nin bir yazısı üzerine, Bursa Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltına alınır ve 19 Eylül 1970 Cumartesi günü Bursa Askerlik Şubesi'ne teslim edilir. Bursa Askerlik Şubesi'nden Sivas Piyade Alayı'na sevk edilen Deniz, birliğine teslim olmayarak ortadan kaybolur ve İstanbul'a gelir.

O dönem polis tarafından arandığı için kaçak yaşamakta olan Mustafa İlker Gürkan, Deniz'le yaptığı görüşmeyi şöyle anlatmıştır:

"Deniz ile Osmanbey'deki Sami Can'ın evinde buluştuk. Evde Zihni Çetiner, Mustafa Zülkadroğlu, Mustafa Lütfü Kıyıcı, Cihan Alptekin ve ben varım. 'Polis baskını olacak' diye bir haber aldık. Oradan Yücel Gürsel'in Levent Zeren Aralık 4/b'deki evine gidip konuşacağız. Deniz, burada iken bana, 'Seninle toplantıdan önce bir konuşalım' dedi.

Sami'nin evinden çıktık. Bomonti Bira Fabrikası'nın orada çöplük vardı. Oraya kadar gittik. Yolda tek kelime bile konuşmadık. Deniz, orada bana, 'Gürkan, Che Guevara'nın yoluna inanıyorum' dedi. Ben, 'İnanmıyorum' dedim. Deniz, 'O halde yollarımız ayrıldı seninle' dedi.

- Evet!

- Dönelim.

- Tabii.

Tartışma falan yok. Hepsini bu kadar. Yine yürüyoruz. Mecidiyeköy civarına geldik. Deniz, bu kez:

- Arkadaşlar ne düşünüyorsunuz?
- Arkadaşlar da benim gibi düşünüyor. Ben onları ikna edemem. Bir kısmı Mahir'le beraber. Geri kalanları da benim gibi düşünüyor. O kadrolar içindeki insanları etkilemen de olamaz diye düşünüyorum.

- Beni bu ülkede öldürecekler. Benim bu ülkede yaşama şansım yok. Filistin'e gitmek istiyorum.

Filistin Fedai kartı vardı. Onları istedi. Komando subayı olan babamın Beşiktaş'ta kaldığı evde saklıyorduk onları. Ayrıca benden başka isteklerde de bulundum. Filistin'e giderken sınırdan geçmek için kendisinin yanına Engin Mert ile Ahmet Çetiner'i vermeme istedi.

- Senin Filistin'e sağ salım gitmen için elimizden geleni yaparız. Bugün ya da yarın, hemen gidecek misin?

- Yok. Önce ODTÜ'ye gidip bekleyeceğim. Arkadaşlar oraya gelsin.

- Otur.

Deniz, ertesi gün Ankara'ya gitti. İşte ne olduysa ODTÜ'de oldu. ODTÜ'de onu Filistin'e gitmekten vazgeçirip THKO'ya girmeye ikna ettiler."

Mustafa İlker Gürkan'ın söylediği gibi Deniz, Che Guevara'ya hayrandır. Hasan Atao, bu nedenle Deniz için bir benzetme yaparak "Latin Amerika'nın Che'si, Türkiye'nin Deniz'i vardır" diyor.

Deniz, Kenan Rıfkı Ertuğrul ve Yusuf Aslan Malatya'da Teslim Töre ile görüştüğünden sonra, ilk önce Elazığ'a, daha sonra Tunceli'ye gider.

Bir lokantada buluşup eski TIP Tunceli İl Başkanı avukat Kemal Burkay'a düşündükleri ile yapmak istediklerini anlatan Deniz ve Kenan Rıfkı Ertuğrul, kendilerine destek vermesini isterler. Kemal Burkay, Deniz ile Kenan Rıfkı Ertuğrul'a çizgilerinin yanlış olduğunu söyler. Ertesi gün, sola sempatisi olan ve Tunceli'ye orman mühendisi olarak yeni atanmış Kalman Yüksel ile görüşme yapılır. Genel olarak neler yapacaklarını orman mühendisi Kalman Yüksel'e anlatan Metin Güngörmüş, Deniz ve Kenan Rıfkı Ertuğrul, kararlılık bastıktan sonra yola iner bir otobüse binerek Ankara'ya giderler. Bu sırada Hüseyin İnan, Ahmet Tuncer Sümer, Teoman Ermete, Ercan Enç, Müfit Özdeş, Alpaslan Özdoğan, Kadir Manga ve arkadaşları tutuklu oldukları Diyarbakır Cezaevi'nden 8 Ekim 1970 Perşembe günü serbest bırakılmıştır.

Yarın: Gündem Deniz'dir artık...

Delikanlım!

Senin Kafanın içi

yıldızlı karanlıklar

kadar

güzel korkunç, kudretli ve

iyidir.

Yıldızlar ve senin kafan

kâinatın en mükemmel şeyidir.

Delikanlım!

Sen ki, ya köşe başında

kan sızarak kaşından

gebereceksin

ya da bir darağacında can

vereceksin.

İyi bak yıldızlara

onları göremezsin belki bir daha.

Nâzım Hikmet

Dönemin İçişleri Bakanı Menteşoğlu, yakalanan Deniz'le önce fotoğraf çektirir sonra sorularını yöneltir

Nereye gidiyordunuz: Devrime

Devrimler hep üniversite yurtlarından başlar. Fransız reklamcı Jacques Seguela, "C'est toujours des campus que partent les revolutions - Devrimler hep üniversite yurtlarından başlar" demiştir. Bu sözü doğrularcasına '68'li yıllarda, değişik ülkelerin üniversitelerinde, öğrenciler tarafından Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF), İrlanda'da İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA), İtalya'da Kızıl Tugaylar, Türkiye'de ise Türk Halk Kurtuluş Ordusu (THKO), Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) ve Türkiye İhtilali İşçi Köylü Partisi (TIHKP) oluşturuluyordu.

İstanbul devrimci gençlik hareketi liderlerinden Deniz Gezmiş ile Ankara devrimci gençlik hareketi liderlerinden Hüseyin İnan, 1970 Ekim ayında ODTÜ'de bir araya gelir.

THKO'NUN YAPISI

Hasan Ataol, bu konuda şunları söylemiştir: "THKO, bir parti gibi görevleri yazılı olarak belirlenmiş insanların oluşturduğu bir örgütlenme değildi. Hani, toplumda yasalastırılmamış, teamülen uygulanan bazı kurallar vardır. THKO işte öyle bir şeydi. Aynı duyguları paylaşan, aynı amacı güden, birbirlerine alabildiğine güvenen, birbirlerini seven, sayan insanların oluşturduğu dar bir arkadaş grubuydu. Kimin başta, kimin sonda olduğu öyle kurullarla belirlenmemişti. Hiyerarşik bir sıra yoktu... Kendiliğinden ortaya çıkan bir hiyerarşi vardı. Herkes yerini, görevini bilir, yapması gerekeni yapardı."

Oluşturulan yapı daha çok kendi kişiliklerine dayanan "öncü savaştı" anlayışına uygun olduğu için, THKO adıyla değil, kamuoyunca, "Deniz Gezmiş Davası - Gezmiş Davası - Deniz Gezmiş ve Arkadaşlarının Davası" olarak bilinir. 1970 sonuna gelindiğinde iki devrimci öğrenci daha silahlı saldırı sonucu öldürülmüştür.

25 Aralık 1970 Cuma günü, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi önünde devrimci öğrencilerden Nail Karaçam, Mehmet Demir ve Recep Sakın, silahlı saldırıya uğrar. Saldırıda Nail Karaçam ölüyor, Recep Sakın ile Mehmet Demir ağır yaralanır.

SILAHLI EYLEMLER BAŞLAR

23 Aralık 1970 Çarşamba günü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi önünde silahla vurulan devrimci öğrencilerden İlker Mansuroğlu, tedavi edildiği hastanede 28 Aralık 1970 Pazartesi akşamı ölüyor. İki devrimci öğrencinin peş peşe öldürülmesi üzerine Deniz ve arkadaşları, tepkilerini dile getirmek amacıyla bir eylem planı yaparlar.

Deniz, THKO'yu oluşturdukları arkadaş grubuyla silahlı eylemlerine ilk kez 29 Aralık 1970 Salı günü sabaha karşı ABD Büyükelçiliği önünde nöbet bekleyen Nuri Selçuk ve Vahap Çınar adlarındaki iki polisi silahla tarayarak başlar.

İkinci eylem, 11 Ocak 1971 Pazartesi günü açılan Türkiye İş Bankası'nın Emek Şubesi'ni saat 16.30'da soymasıyla gerçekleşir.

Banka soygunu eylemini kendilerinin yaptığını ilişkin bir bildiri yayımlayana kadar kamuoyu Deniz'lerin yaptığını inanmaz. Bunun polislerin bir tertibi olduğu söylenir.

'YA VATAN YA ÖLÜM'

Deniz'lerin yaptığı banka soygunu siyasi gelişmeleri hızlandırır. Bu arada, bütün gazeteler, birinci sayfadan Deniz ile ilgili haberler yayımlamaya başlar. Gündem Deniz'dir artık.

Deniz, 29 Ocak 1971 Cuma günü yayımlanan açık mektubunda, kamuoyuna şu şekilde seslenir:

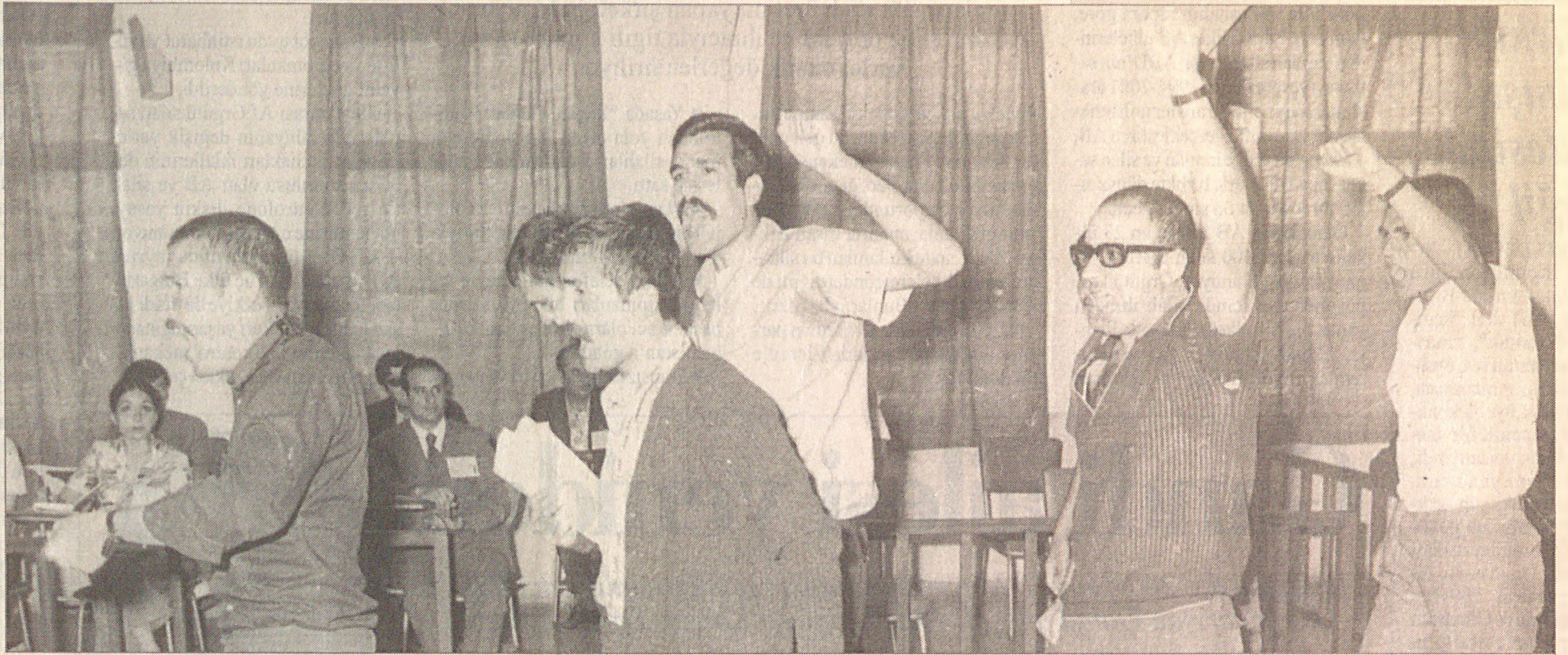
"Baba, sana her zaman müteşekkirim. Çünkü Kemalist düşüncüyle yetişirdin beni. Küçüklüğümden beri evde devamlı Kurtuluş Savaşı anlarıyla büyüdüm. Ve o zamandan beri yabancılardan nefret ettim. Baba, biz Türkiye'nin 2. kurtuluş savaşçılarıyız. Elbette ki hapislere atılacağız, kurşunlanacağız da. Tıpkı 1. Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi. Ama bu toprakları yabancılar bırakmayacağız. Ve bir gün mutlaka yeneceğiz onları. Düşün baba, bugün hükümet, işini gücünü bırakmış bizimle uğraşiyor. Çünkü bizden başka gerçek muhalefet kalmamış durumda. Ve hepsi Kemalist çizgiden sapmışlar. Ve tarih önünde hüküm giymiş durumdadırlar. Biz çoktan onları tarihin çöplüğüne atmış durumdayız. Baba, mektubuma son verirken seni, annemi, Bora'yı, Hamdi'yi devrimciliğimin olanca ateşleriyle kucaklarım. Ya Vatan Ya Ölüm. Deniz Gezmiş."

'MUSTAFA KEMALLER HER GÜN ÇIKMAZ'

Deniz'in mektubunda dile getirdiği bu düşüncelere karşı CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, şu açıklamayı yapar:

"Herkesin dilinde 'Bağımsız Türkiye' ve 'İkinci Kurtuluş Savaşı' var. Kurtuluş Savaşı'nı öyle her babayığının sabah kalktığında icad edebileceği bir meydan muharebesi zannederler. Kurtuluş Savaşı bir defa olmuştur. Millet, yedi düvele karşı, onlarla birlikte olan padişaha karşı, o padişahın emriyle idam fetvası veren Şeyhülislam'a karşı memleketi kurtarmaya muvaffak olmuştur. Atatürk öncülüğünü yapmıştır. Şimdi 25 yaşında delikanlı, nereden, nasıl bir kuvvetle ve hangi anlayışla tahriklere alet olarak kurtuluş savaşı yaptığını ilan edebiliyor? Türk milleti bağrından Mustafa Kemaller çıkaracaktır. Daima bağımsız kalacaktır. Büyük kabiliyetler, istidatlar çıkaracaktır. Ama her gün böylesi çıkacak? Tabiat bu kadar zengin değildir."

Yarın: Kalemler kırılır...

(Soldan) Recep Sakın, Yusuf Aslan, Mustafa Yalçın, Deniz Gezmiş, Atilla Keskin, Metin Güngörmüş...

DENİZ / Bir isyancının izleri
Türhan FEYİZOĞLU

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın tamamını taşıyıcı, tedbil veya ilgaya ve bu kanun ile müesses Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni iskata ve vazifesini yapmaktan mene teşebbüs etmekten, haklarında ölüm cezası istenen Deniz Gezmiş ve 21 arkadaşının yargılanmasına, 16 Temmuz 1971 Cuma günü başlanır.

Sokaklar karışır

4 Mart 1971 Perşembe günü, Ankara-Gölbasi semtinde bulunan Amerikan üssünde görevli dört Amerikalı asker kaçırılır.

Türk Hukuk Kurumu Başkanı Prof. Muammer Aksoy, 6 Mart Cumartesi günü İstanbul'da bir çağrıda bulunarak "Amerikalıların öldürülmemesine ve serbest bırakılmasına" ister.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ise bir açıklama yaparak, "Saldırganlar ellerini kana bulamasınlar, her kusur tamir olunur ama kan kusuru tamir olunamaz" der.

8 Mart Pazartesi günü, kaçırılan dört Amerikalı askeri saat 23.15 sırasında Deniz Gezmiş ve arkadaşları sağ olarak serbest bırakılır.

HAREKETLİLİK HER YERDE

Bunu duyan Hüseyin İnan, Sarp Kuray ile 4 ABD'li askeri yeniden rehlin almak için Amaç Apartmanı önüne gider ama geç kalmışlardır. Çünkü, 4 ABD'li asker çoktan evden ayrılmıştır. Prof. Muammer Aksoy, "Pazartesi akşamı Deniz Gezmiş ve arkadaşları, ABD

elçisi nezdinde benden ara bulucu olmamı istemişti" açıklamasını yapar.

Prof. Aksoy'la Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki odasında görüşen ve bu öneriyi yapan Hüseyin İnan'dır.

8 Mart günü başka yerlerde de hareketlilik vardır.

DEMİREL İSTİFA EDER

"Radikallerin sürekli aşağıdan yukarı doğru baskısıyla sonunda 8 Mart'ı 9 Mart'a bağlayan gece yarısı silahlı kuvvetlerin büyük bir bölümüne hareket geçmek üzere alarm verildi. Darbe için hazırlanmış planlar uyarınca birlikler seferber edildi. Sıra, kuvvet komutanlarının hareket emrini vermesindeydi. Ancak bu emir hiçbir zaman gelmedi."

9 Mart 1971 Salı gecesi Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nda yapılan toplantıda Orgeneral Faruk Gürler, "Eyleme geçilmesin, alınacak herhangi bir karar varsa yarın yapılacak Genişletilmiş Komite Konseyi'ne bırakılsın" önerisinde bulunur.

Faruk Gürler, 10 Mart günü yapılan toplantıda, "Celil Gürkan'dan 14 Mart'a

kadar süre ister."

Gazeteci-yazar Cüneyt Arcayürek, bu konuda şu bilgileri vermiştir:

"7 Mart 1971... 'Eğer, Deniz Gezmiş ve arkadaşları bulunup yakalanabilirlerse olaylar yatışabilir' dedim. Onayladı. Sonra acı acı güldü. 'Geçen gün, arkadaşlara, Şu Deniz Gezmiş'i bulsam Ankara'ya Emniyet Müdürü yapacağım dedim de, arkadaşlar bu sözümün altındaki anlamı kavrayamadılar. Oysa, her işte uzmanlaşma gerekli' dedi."

11 Mart 1971 tarihini taşıyan bölümde ise şu bilgiler yer almaktadır:

"Polis, Deniz Gezmiş'i ev arıyor. Yok! Sonradan öğrenecektim ki, İçişleri Bakanı Menteşoğlu, Gezmiş'in saklandığı sokaktaki evin önünden üç kez geçip gitmiş. Herhalde Gezmiş de pencereDeniz Gezmiş'in saklandığı sokak... Karmakarışık!"

12 Mart 1971 Cuma günü, kuvvet komutanlarının verdiği muhtıra üzerine Başbakan Süleyman Demirel ve hükümet üyeleri istifa eder.

OLAYLAR ZAMANDAN DAHA HIZLI AKMAYA BAŞLAR

15 Mart 1971 Pazartesi günü, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, CHP ortak grubunda yaptığı önemli konuşmada, "Aşırı uçlar parlamento hayatına ordumuhalefisiyle nihayet verilmesini teşvik ve tahrik etmişlerdir. Şimdi adeta sevinçten uçmaktadırlar" der.

Hazırlanan bir kararname ile silahlı kuvvetlerin üst düzeyinde görev yapan bir grup subay emekliye sevk edilir. Deniz, Doğan Avcıoğlu'na yakın Doktor Nejat Candan'ın otomobiliyle Ankara dışına çıkarılır.

Gün akşamı doğru devrilirken iki motosiklete binmiş 4 kişi, Ankara'nın birkaç kilometre dışında buluşarak Sivas'a doğru yola çıkar. Motosikletin birisinde Deniz ile Yusuf, diğerinde Tayfur Cinemre ile Sinan Cemgil vardır.

Deniz ile Yusuf'un kullandığı motosiklet arızalanır. Arızalı motosikletle, Sarıkaya ilçesine ulaşırlar.

Kendilerine Ankara'dan çıkarken yardımcı olur düşüncesiyle adresi verilen, Sarıkaya İlçesi Askerlik Şubesi'nde görevli Üstçöğmen Alpaslan Batu'nun evine uğrayan Deniz, Sinan, Yusuf ve Tayfur burada, bir süre dinlenir. Sinan ile Tayfur, arızalı motosikletin yapılması için Sarıkaya ilçesinde beklerken Deniz ile Yusuf, çalısır vaziyetteki motosikletle Sivas'a doğru hareket eder.

Deniz, 29 Aralık 1970 Salı günü ABD Büyükelçiliği önünde görevli iki polisin yaralanması olayından 78 gün ve İş Bankası soygunundan 66 gün sonra, 16 Mart 1971 Salı günü polislerle girdiği silahlı çatışma sonucu yakalanır...

Deniz, 16 Mart 1971 Salı günü yakalanır. (CUMHURİYET ARŞİVİ)

Savcı: Kelleyi koparınız

Kayseri Emniyet Müdürlüğü'nde ilk ifadesi alındıktan sonra, Ankara'ya çok sıkı polis kordonu altında ve iki bileği iki ayrı polisin koluna kelepçeli olarak, İçişleri Bakanı'nun telsizle verdiği emre uyularak doğrudan İçişleri Bakanlığı'na getirilen Deniz, ilk olarak kendisini merak ve heyecanla bekleyen Bakan Haldun Menteşoğlu'nun makam odasına götürülür. Bakan Menteşoğlu, Deniz odasına girince ilk iş olarak bileklerindeki iki kelepçeyi çözdürür ve "Benim odama kelepçe takılmayız" der.

Menteşoğlu, daha sonra, Deniz'in hemen yanında duran polislerden birini eliyle çeker, kendisi o polisin yerine geçer ve birlikte resim çektirir. Ardından polisler hemen kelepçeyi yeniden takmak ister. Ancak Menteşoğlu, müdahale ederek odasında kelepçe taktırmaz.

MENTEŞOĞLU-GEZMİŞ KONUŞMASI

İçişleri Bakanı Haldun Menteşoğlu ile Deniz Gezmiş arasında geçen konuşma özetle şöyledir:

MENTEŞOĞLU: İnandığım dava uğruna mücadele veriyorum. Sizin yüzünüzden mücadele veriyorum.

MENTEŞOĞLU: Nereye gidiyordunuz?

MENTEŞOĞLU: Devrime.

MENTEŞOĞLU: (Eliyle duvardaki haritada Sivas'ı işaret ederek) Devrim o tarafa mı?

MENTEŞOĞLU: Devrimin o tarafı, bu tarafı yoktur, her taraftan gelir.

MENTEŞOĞLU: Parayı ne yaptın?

MENTEŞOĞLU: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu paramın gereğini yapacaktır.

MENTEŞOĞLU: Halk Kurtuluş Ordusu nedir? Türkiye'de bir tek ordu var. O da Cumhuriyet ordusudur.

MENTEŞOĞLU: Hükümetinizin istifasından belli.

MENTEŞOĞLU: (Deniz'i gazetecilere göstererek) İşte bu pejmürde adam, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun kahraman kumandanı imiş. İyi bakın. Kılığına, kıyafetine, suratına.

MENTEŞOĞLU: Kahramanım, tabii.

MENTEŞOĞLU: Kimin kahraman olduğu belli olmadı mı?

MENTEŞOĞLU: Belli oldu. Kahraman olduğunuz için istifa ettiniz, değil mi? Sizler Demirel'in neferisiniz, ben Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun...

MENTEŞOĞLU: Susturun şu ukalayı. Konuşturmayın. Götürün, çok konuşup ukalalık etmesin.

MENTEŞOĞLU: (Emniyet Sarayı'nda kendisini merakla seyreden polislere) Bakın görün beni, daha evvel hiç görmemiş miydiniz? Ben, siz polislerden daha alacaklıyım, alacaklarım var sizden.

Ankara 2. Şube Müdürü Mustafa Erdoğan ile Komiser Ahmet Selçuk Kezer'e teslim edilen Deniz'in Ankara Adliye Sarayı'ndaki sorgusu, tam 4 saat sürmüştür. Saat 20.20'de sorgu odasından çıkartılan Gezmiş, Ankara Merkez Cezaevi'ne götürülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın tamamını taşıyıcı, tedbil veya ilgaya ve bu kanun ile müesses Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni iskata ve vazifesini yapmaktan mene teşebbüs etmekten, haklarında ölüm cezası istenen Deniz Gezmiş ve 21 arkadaşının yargılanmasına, 16 Temmuz 1971 Cuma günü sabah, saat 09.00'da Altındağ'da Veteriner Okulu binasında, Tuğgeneral Ali Elverdi'nin başkanlığındaki Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Mahkemesi'nde olaylı bir şekilde başlanır.

Deniz, 17 Temmuz 1971 Cumartesi günü duruşmada, "İddianame kelle istemek için hazırlandım" der.

Deniz'e yanıt, 20 Temmuz 1971 Salı günü yapılan duruşmada, Sıkıyönetim 1 Nolu Askeri Mahkeme Savcısı Kerametdin Çelebi'den gelir. Çelebi özetle şunları söyler: "Savcı hiçbir zaman kelle istemez. Mahkeme de kelle almaz. Sanık filleri ile kellesini ipe uzatır, kanun da altındaki sandalyeyi çekerek kelleyi koparır."

Deniz, Yusuf ve Hüseyin, 6 Mayıs 1972'de idam edilir. Son istekleri arkadaşları Taylan Özgür'ün yanına gömülmektir

'Ölümden korkmuyoruz'

30 Mart 1972 Perşembe günü Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, şu açıklamayı yapar: "İnönü, 'infazlar için yalvarmaya geldim, anlayış göstermiyorsunuz' dedi."

Üç İngiliz teknisyeni kaçıran Cihan Alptekin, Mahir Çayan ve arkadaşları, 30 Mart Perşembe günü öldürülür. Deniz'in, Kızıldereli'de ölen on kişinin resimlerinin yayımlandığı gazeteyi görünce, içini hüznün kaplar. En yakın arkadaşı Cihan da yoktur artık. Bu dönem, Deniz'in hangi duygular içinde olduğunu, neler yaptığını yazdığı mektuplardan öğrenebiliriz.

'PİŞMAN DEĞİLİM'

Deniz'in Mamak Askeri Cezaevinden babası Cemil Gezmis'e gönderdiği 15 Ekim 1971 tarihli mektubu şöyledir:

"Baba, sana sık sık yazacağım söz vermiştim. Sözümü tutuyorum. Aslında sen mektup yazmada ne kadar tembel olduğumu iyi bilirsin. Ama bu da soyaceğimle ilgili. Çünkü sende de var aynı tembellik. Akşam radyoda avukatlarımız hakkında dava açıldığını duydum ve güldüm. Baştakiler ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Ellerinden gelse okuma yazma bilen herkesi tutuklayacaklar. Bildiğin gibi şimdi hücrede kalıyorum. Vaktimi bol bol kitap okumaya geçiriyorum. Okumaya doymak olmuyor.

Ölene kadar doymayacağız. İdamı fazla düşündüğüm yok. Daha evvel de söylediğim gibi dünyaya kazık çakmadım ya... Fazla yaşamak değil önemli olan, ağaçlar da yaşıyor. Ben şimdiye kadar yaptıklarından pişman değilim. Elimde olsa tekrarlarım onları. Burdaki arkadaşlarımın hepsinin morali yerinde. Aslında hiçbir zaman moralimizi bozmadık ki... Ben gelecekte her zaman umutluyum. Tarihin çarkları bizden yana dönüyor. Kaldı ki biz halkan umuduyuz. Şimdilik bu kadar."

'BÜTÜN ESKİ DOSTLAR AKLIMDA'

Deniz'in arkadaşı Mustafa İlker Gürkan'a gönderdiği 16 Mart 1972 tarihli mektubu da şöyledir:

"Kardeşim Gürkan, cevap yazmakta geçiktim. Artık bir daha mektup yazmaya da vaktim olmayacak. Belki bu mektup eline geçtiği zaman mezarı boylamış olacağım. Geçmiş unutmus değilim. Bütün eski dostlar aklımda. Gelecek konusunda umutluyum. Yarınların daha aydınlık olacağına inanıyorum. Tüm arkadaşlara devrimci selamlar."

DENİZ'İN İSTEKLERİ

13 Mart 1972 Pazartesi günü, saat 14.00 sularında Avukat Erşen Şansal, Kemal Yücel, Sadık Akıncılar ve Halit Çelenk; Deniz, Yusuf ve Hüseyin ile görüşmek amacıyla Mamak Askeri Cezaevi'ne gider. Deniz, görüşmede şu isteklerinin yerine getirilmesini ister:

- Infazlardan sonra üçümüzü de yan yana Taylan Özgür'ün Cebece'deki mezarının yanına gömsünler.
- Infazlarda en azından bir avukatımız bulunsun.
- Başbakan Nihat Erim, eylemlerden pişmanlık duyduğumuzu belirterek af dilememizi istedi. Af istemiyoruz. Böyle bir şey söz konusu değildir. Ayrıca anne ve babalarımıza da söyleyin, bizler için kimseden af dilemesinler.
- Emniyet'te alınan ifadelerimizde Sovyetler Birliği Büyükelçisi'nin de kaçırılmak istediğimizi ve bunu planladığımız yazılmaktadır. Bunu reddediyoruz.

'ÖLÜM ORUCU'

Deniz, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan, 18 Nisan 1972 günü, ● Yapılan zamları, ● 1961 Anayasası'nın değiştirilmesini, ● Devrimcilerin katledilmesini, ● İşkenceleri ve ● Basına konulan sansürü kınamak amacıyla, "ölüm orucu"na başlarlar.

Ölüm orucuna 29 Nisan 1972 Cumartesi günü son veren Deniz Gezmis, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan, Ankara Gülhane Askeri Tıp Fakültesi'nden cezaevine giden üç profesör tarafından muayene edilmişlerdir.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 24 Nisan 1972 Pazartesi günü, TBMM'de yaptığı konuşmada, Deniz Gezmis, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarına çarptırılmalarını öngören Adalet Komisyonu raporu üzerinde CHP grubunun görüşlerini açıklaması, ötedenberi siyasi suçlardan dolayı idam yapılmasını görüşünde olduklarını belirterek, "Mahkûmlara, suçlarına, mahkûm oldukları cezalar yerine, evvelce söylediğimiz gibi, siyasi suçlardan dolayı idam cezası olmasını değiştirmiş istikametinde bunların cezalarını müebbet hapse çevirmeli, ondan sonra, hapis zamanlarında, işahlarına çalışma ve ondan sonra da sosyal tedbirler aranmalı" demiştir.

Deniz, Hüseyin, Yusuf...

"Bir karar verdik, üç-dört uluslararası üne kavuşmuş yazar, şair telgraf çekecek İsmet Paşa'ya. İsmet Paşa başbakan değil, ama nüfuzlu bir adam. Biri Dağlarca, biri Turhan Selçuk, biri Yaşar Kemal, biri de ben. Telgrafı çektik. İşe yaramadı, başka. Çocuklar asılmasın istiyoruz. İki şey bir arada olacak; sancak ve davul. Eğer tek davul olursa sünnet düğünü var sanırlar. Ama sancak da varsa isyan, ayaklanmadır o. Bin yıllık Anadolu geleneğidir bu."

Ece Ayhan'ın 'Öküz'lemeler' kitabından

Deniz Gezmis: İdamı fazla düşündüğüm yok. Dünyaya kazık çakmadım ya. Fazla yaşamak değil önemli olan, ağaçlar da yaşıyor. Şimdiye kadar yaptıklarından pişman değilim. Elimde olsa tekrarlarım onları.

Yusuf Aslan: Ben, ülkemizin bağımsızlığı ve ülkemizin mutluluğu için şerefimle bir defa ölüyorum. Biz, halkımızın hizmetindeyiz. Sizler Amerika'nın hizmetindediniz. Yaşasın devrimciler, kahrolsun faşizm."

Hüseyin İnan: Şahsi hiçbir çıkar gözetmeden halkımın bağımsızlığı için savaştım. Bu bayrağı bu ana kadar şerefle taşıdım. Bundan sonra bu bayrağı Türk halkına emanet ediyorum. Yaşasın işçiler, köylüler ve yaşasın devrimciler.

Deniz: Bizi asmak için bahane arıyorlar...

Deniz Gezmis ve arkadaşlarının ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin kanun tasarısının 1. maddesinin görüşülmesi sırasında CHP'lilerle DP'liler birbirlerinin üzerine yürümüşlerdir.

Kavga, araya girenler tarafından güçlükle önlenmiştir. Kavga, CHP İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, "CHP'nin idamların müebbede çevrilmesi isteği istisam edilmektedir" diyerek, 1961'de Adnan Menderes ve iki arkadaşının idamını önmek için Milli Birlik Komitesi'ne (MBK) İsmet İnönü'nün gönderdiği mektubu okumaya başlaması üzerine çıkmıştır. Bülent Ecevit, 29 Nisan 1972 cumartesi akşamı Cumhurbaşkanı Sunay ile 1.5 saat süren bir görüşme yapmıştır. Ecevit daha sonra Orhan Birgit'in evine gitmiştir.

3 Mayıs 1972 Çarşamba günü Yaşar Aydın, Mehmet Yılmaz, Sefer Şimşek ve Necdet Akça tarafından THY'nin Boğaziçi adlı yolcu uçağı Bulgaristan'a kaçırlır. Rehinelere 4 Mayıs'ta serbest bırakılır.

4 Mayıs 1972 Perşembe günü Deniz, Hüseyin ve Yusuf'un idamlarını engellemek amacıyla Jandarmanın Genel Komutanı Orgeneral Kemalettin Eken'e ODTÜ Makine Fakültesi öğrencisi Hasan Ataol, ODTÜ Mimarlık Fakültesi öğrencisi Ergun Adaklı, Sefa Asım Yıldız ve Niyazi Yıldızhan tarafından suikast düzenlenir. Suikastta Niyazi Yıldızhan ile er Mustafa Baş ölüyor. Adaklı ile Ataol, kaçmayı başarıyor.

6 Mayıs 1972 Cumartesi tarihli Cumhuriyet gazetesi.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, Jandarmanın Genel Komutanı Eken'e yapılan suikastla ilgili Silahlı Kuvvetlere yayımladığı mesajda, "Bu gidişe son vermek için gerekli tedbirler alınmış ve alınacaktır. Haince akıtılan bu şerefli kanların hesabı sorulacaktır" der.

Deniz'lerin idam cezalarının infaz edilmesi için yapılan bazı hareketler konusunda aşağıda yer alan düşünceler dile getirilir. Cemil Gezmis, idamları önmek için, Cumhuriyet Senatosu'ndan 31 üyenin Anayasa Mahkemesi'ne dava açması için senatörlerden 4 Mayıs 1972 gününe dek 28 imza toplar. Orgeneral Kemalettin Eken'e yapılan suikast üzerine, dilekçeyi imza koyan senatörlerden 6'sı imzalarını geri alır. Böylece Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaz.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 5 Mayıs 1972 Cuma günü üst üste 3 kez kalp

krizi geçirmiş ve CHP 5. Olağanüstü Kurultayı 24 saat ertelenmiştir. Kurultay 6 Mayıs günü başlamıştır. İsmet İnönü, CHP Genel Başkanlık görevinden 8 Mayıs pazartesi günü istifa etmiştir.

TMGT eski başkanlarından ve şimdiki İstanbul Barosu Başkanı Kazım Kolcuoğlu, Meclis Komisyonlarında idamların görüşüldüğü dönemde Deniz'le cezaevinde yaptığı görüşmeyi şöyle anlatmıştır:

"Raif Ertem'le gittik. Sarıldık öpüştük. Uzun uzun gelişmeleri değerlendirdik. 'Çok zor durumdayız' dedi. 'Kendimizi korumak, kimseye zarar vermeden olayları götürmek için belli radikal unsurlarla istemez dayanışma içerisinde girdik. Yani askeri unsurlarla. Hep seni Kemalist diye suçladım. Sen yapmadın, biz yapmak zorunda kaldık. Bundan sonra yapılacak önemli. Şimdi bizi asmak için bahane arıyorlar.' Sonra arkadaşlarımızı uyarmamızı istedi Deniz. 'Bizim dışımızdaki insanlar heyecanlanır ve bir şey yapmak isterler. Arkadaşları, ulaşıldığınız kadariyle uyarın, bir olay olmasın. Biz de büyük bir olay yaratıp buraya girmedik aslında. Olay yaratıp idamımıza sebebiyet verilmemesi."

5 Mayıs 1972 Cuma günü, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Genel Kurmay Başkanı, Kara ve Deniz Kuvvetleri Komutanları'nı kabul ederek son olayları gözden geçirmişler ve anarşik olaylara karşı alınacak sert ve sıkı önlemler konusunda düşünce alışverişinde bulunmuşlardır.

İdam öncesi babaya vasiyet gibi mektup

CHP'nin bütün gayretine karşın, idam cezaları parlamentoda çoğunluğa sahip olan Adalet Partili (AP) milletvekillerinin oylarıyla onaylanmıştır. Deniz Gezmis, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesi ile ilgili karar 5 Mayıs 1972 günlü Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

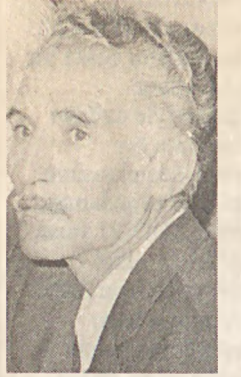
5 Mayıs gününü 6 Mayıs'a bağlayan gece yarısı, Ankara Merkez Cezaevi'nde olağanüstü bir hareketlilik görülmektedir.

Hücrelerinden apar topar getirilen Deniz, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan, bu olağanüstü hareketlilik içinde belki de en soğukkanlı kişilerdir.

'SONUMU BİLİYORDUM'

İdam edilmeden önce Deniz, babasına bir mektup yazdı. Vasiyet niteliği taşıyan bu mektup şöyledir:

"Baba, Mektup elinize geçmiş olduğu zaman aranızdan ayrılmış bulunuyorum. Ben ne kadar üzülmem dersem yine de üzülmediğimi biliyorum. Fakat bu durumu meta-nelle karşılamamızı istiyorum, insanlar doğar, büyür, yaşar, ölürler; önemli olan çok yaşamak değil, yaşadığı süre içinde fazla şeyler yapabilmektir. Bu nedenle ben erken gitmeyi normal karşılıyorum. Ve kaldı ki benden evvel giden arkadaşlarım hiçbir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benim de düşünmeyeceğimden şüphelen-masın, oğlum, ölüm karşısında aciz ve çaresiz kalmış değilim, o bu yola bilerek girdi ve sonunun bu olduğunu biliyordum. Seninle düşüncelerimiz ayrı ama beni anlayacağın tahmin ediyorum. Sadece senin değil, Türkiye'de yaşayan Kürt ve Türk halklarının da anlayacağına inanıyorum. Cenazem için avukatlarımıza gerekli talimatı verdim. Ayrıca savcıya da bildireceğim. Ankara'da 1969'da ölen arkadaşım Taylan Özgür'ün yanına gömülmek istiyorum. Onun için cenazemi İstanbul'a götürmeye kalkma, annemi teselli etmek sana düşüyor, kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum. Kendisine özellikle tembih et. Onun bilim adamı olmasını istiyorum, bilime uğraşın ve unutmayın ki bilimle uğraşmak da bir yerde insanlığa hizmettir, son anda yaptıklarından en ufak bir pişmanlık duymadığını belirtir, seni, annemi, abimi ve kardeşimi devrimcilüğimin olanca ateşi ile kucaklarım. Oğlum Deniz Gezmis"

Cemil Gezmis.

MEZARA KADAR...

Yaşanan tüm olayları Deniz, 20 Temmuz 1971'de, yargılandığı mahkemede, katıldığı eylemleri tek tek açıkladıktan ve Türkiye'nin toplumsal-iktisadi yapısını irdeledikten sonra özette şöyle dile getirmişti:

"Türkiye'nin bağımsızlığından başka bir şey istemedim ve bu sebeple Amerikan emperyalizmine ve işbirliklerine karşı mücadele ettim. Bundan dolayı hükümetten korkmuyoruz. Onu ancak işbirlikçiler düşünsün ve ancak onlar kendi canının telaşına düşsün ve ben 24 yaşındayken kendimi Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmekten onur duyuyorum. Bağımsızlık düşüncesini mezara kadar götürüceğim."

Yusuf Aslan, idam edilme den önce son sözü sorulduğunda şunları söylüyordu: "Ben, ülkemizin bağımsızlığı ve ülkemizin mutluluğu için şerefimle bir defa ölüyorum. Biz, halkımızın hizmetindeyiz. Sizler Amerika'nın hizmetindediniz. Yaşasın devrimciler, kahrolsun faşizm."

Hüseyin İnan da, idam edilmeden önce şunları haykıyordu: "Ben, şahsi hiçbir çıkar gözetmeden halkımın mutluluğu ve bağımsızlığı için savaştım. Bu bayrağı bu ana kadar şerefle taşıdım. Bundan sonra bu bayrağı Türk halkına emanet ediyorum. Yaşasın işçiler, köylüler ve yaşasın devrimciler. Kahrolsun faşizm."

BITTİ